

OKO IZBORA

Izveštaj sa lokalnih izbora
za odbornike 19 skupština opština Crne Gore
(15. maja 2002. godine)

OKO IZBORA

8

Izveštaj sa lokalnih izbora
za odbornike 19 skupština opština Crne Gore
(15. maja 2002. godine)

OKO IZBORA (8)
Izveštaj sa lokalnih izbora za odbornike 19 skupština opština Crne Gore
(15. maja 2002. godine)

Izdavač
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU

Za izdavača
Dr Slobodanka Nedović

Lektor i korektor
Marija Pavličić

Prelom i oblikovanje
TOTAL DESIGN

Tiraž
800 primeraka

Štampa
TIPOGRAFIC, Beograd

Beograd, maj 2002.

Štampanje ove publikacije omogućili su:

Norwegian Peoples Aid

Ambasada Kraljevine Holandije

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU

Lomina 9, 11000 Beograd
Tel/Fax: 011 / 3282 801, 3282 774
e-mail: cesid@cesid.org.yu; cesid@bitsyu.net
<http://www.cesid.org>

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU

OKO IZBORA

8

Izveštaj sa lokalnih izbora za odbornike 19 skupština opština Crne Gore
(15. maja 2002. godine)

Direktor CeSID-a

Dr Slobodanka Nedović

Članovi Upravnog odbora CeSID-a

Marko Blagojević

Aleksandar Bratković

Danko Čosić

Dr Zoran Lučić

Dr Marijana Pajvančić

Miloš Todorović

Tehnički sekretar

Mirjana Popović-Gavrić

Članovi Saveta CeSID-a

Dr Radovan Bigović

Vuk Bojović

Branislav Čanak (UGS Nezavisnost)

Dr Mijat Damjanović

Dr Srđan Darmanović

Vladan Gajić

Dr Vladimir Goati

Dr Lav Ivanović

Nikola Kusovac

Dr Slobodanka Markov

Stojmir Matejić (Nezavisni sindikat penzionera Srbije)

Dr Vojislav Milovanović

Dr Veselin Pavićević

Dr Jelica Petrović

Dr Dejan Popović

Dr Dragoljub Popović

Dr Milan Popović

Miroslav Todorović

Dr Zoran Tomić

Dr Vučina Vasović

Dr Duško Vranješ

Dr Dragica Vujadinović-Milinković

PREDGOVOR..... 7

I POLITIČKI OKVIR LOKALNIH IZBORA U CRNOJ GORI ODRŽANIH

15. MAJA 2002.GODINE 9

 PRAVNO-POLITIČKI OKVIR IZBORA 9

 POLITIČKI UČINCI IZBORA 13

II NORMATIVNI OKVIR LOKALNIH IZBORA U CRNOJ GORI (2002) 19

III ANALIZA MEDIJA U PREDIZBORNOM PERIODU U CRNOJ GORI (2002) 21

 MEDIJI U SRBIJI O LOKALNIM IZBORIMA U CRNOJ GORI 21

 ŠTAMPANI MEDIJI 23

 POLITIKA 23

 BLIC 27

 UMESTO ZAKLJUČKA 28

 CRNA GORA U ELEKTRONSKIM MEDIJIMA U SRBIJI 30

 AMBIJENT I RASPORED PUBLICITETA 30

 DNEVNIK 2 RTB1 33

 YUINFO 39

 UMESTO ZAKLJUČKA: ZAŠTO PREČUTKIVANJA? 47

IV PARALELNO BROJANJE GLASOVA 49

 PRIPREME 49

 PROCES PRIKUPLJANJA, OBRADE I PREZENTOVANJA PODATAKA 49

V ORGANIZACIONE PRIPREME CeSID-a

ZA LOKALNE IZBORE U CRNOJ GORI 2002 63

 PRIPREME 63

 NEPRAVILNOSTI NA IZBORIMA 64

 ZAKLJUČAK 65

Predgovor

Pripreme za lokalne izbore za odbornike u 19 crnogorskih opština (bez Podgorice i Herceg Novog), održani 15. maja 2002. godine, odvijale su se u uslovima i klimi koja je pre odgovarala referendumskom izjašnjavanju građana, nego li redovnim izborima za lokalne predstavnike vlasti. Prema očekivanjima političara i medija, iznetim tokom predizbornog perioda, ovi izbori trebalo je da odgovore na najmanje dva pitanja: kakav je stav građana Crne Gore prema Sporazumu o polaznim osnovama za preuređenje odnosa Srbije i Crne Gore i koji je odnos političkih snaga u svetlu parlamentarne krize u Crnoj Gori.

Posle niza uspešnih, zajedničkih poduhvata na građanskom, nestramačkom i neutralnom posmatranju izbora, tokom 2001 godine, Centar za slobodne izbore i demokratiju(CeSID) iz Beograda i Centar za monitoring izbora(CEMI) iz Podgorice, organizovali su posmatranje lokalnih izbora u Crnoj Gori održanih 15. maja 2002. godine.

Koristeći iskustva sa nadgledanja parlamentarnih izbora 2001. godine CeSID-ov tim koordinatora proveo je tri nedelje tokom aprila i maja 2002. godine u Podgorici i zajedničkim naporima sa volonterima CEMI-ja radio na organizovanju mreže posmatrača, obučavanju CEMI-jevih koordinatora, mobilnih monitora i volontera, distribuciji zapisnika i uputstava za posmatrače kao i na prikupljanju podataka neophodnih za uspešnu realizaciju PVT metode. Tim je posetio svih 19 opština u kojima su se održavali izbori, u većini slučajeva održavši sastanke sa predstavnicima opštinskih izbornih komisija. Za lokalne izbore u Crnoj Gori, pored već oprobane metode paralelnog brojanja glasova, kojom je izvršena procena rezultata za svaku opštinu i docnije statistička obrada podataka dobijenih sa biračkih mesta, uz dragocenu pomoć Strategic Marketinga, formirana je i procena rezultata na hipotetičkim republičkim izborima.

Ovom prilikom posebnu zahvalost izražavamo brojnim CEMI-jevim volonterima, mobilnim monitorima, opštinskim i regionalnim koordinatorima, CIK-u Crne Gore na predusretljivosti, koordinatoru mreže Vladi Raičeviću i njegovom asistentu Marku Uljareviću, na beskrajnoj podršci i pomoći CeSID-ovom timu za pripremu

posmatranja izbora.

Na osnovu dobijenih izveštaja 63 akreditovana posmatrača CeSID-a, volontera i koordinatora CEMI-ja, 13 mobilnih timova, koji su tokom izbornog dana posetili 566 od ukupno 846 biračkih mesta, CeSID ocenjuje da su lokalni izbori od 15. maja 2002. godine sprovedeni u atmosferi koja je omogućila da građani Crne Gore slobodno izraze svoju volju.

Izveštaj o lokalnim izborima u Crnoj Gori, održanim 15. maja 2002, Oko izbora 8, čine prilozi, rezultat zajedničkog rada rada CEMI-jevih posmatrača, eksperata i saradnika CeSID-a, grupisani u nekoliko tematskih celina.

Prva celina je politički okvir u kome su autori prof. dr Veselin Pavićević i mr Srđan Darmanović prikazali političke prilike i uslove u kojima su raspisani i sprovedeni izbori, kao i političke učinke izjašnjavanja crnogorskih građana na političke trendove u Crnoj Gori i Srbiji.

Druga je posvećena analizi normativnog okvira u kojem su sprovedeni lokalni izbori čiji je autor prof. dr Marijana Pajvančić član Upravnog odbora CeSID-a.

Treća celina posvećena je analizi medija u predizbornoj kampanji. Na osnovu prikupljenog empirijskog materijala, analizu štampanih medija u predizbornom periodu pripremila je prof. dr Mirjana Todorović, dok o elektronskim medijima izveštava dr Stjepan Gredelj, eksperti CeSID-a.

Cetvrta tematska celina govori o primeni PVT metode na lokalnim izborima u Crnoj Gori. U ovom delu izveštaja predstavljeni su podaci dobijeni od strane posmatrača, proces prikupljanja, obrade i prezentacije podataka. Autor ovog priloga je mr Nebojša Vasiljević.

Peti deo izveštaja govori o organizacionim pripremama CeSID-a u nadgledanju izbora. Sadrži dva priloga: o pripremnim aktivnostima CeSID-ovog koordinacionog tima, koji je priredio Aleksandar Bratković, član Upravnog odbora CeSID-a, i izveštaj o nepravilnostima izborne procedure koji je sačinio koordinator projekta Ivan Nikolić.

Ivan Nikolić,
koordinator projekta

I POLITIČKI OKVIR LOKALNIH IZBORA

PRAVNO-POLITIČKI OKVIR IZBORA¹

Redovno, periodično održavanje izbora predstavlja uobičajeni ritual u stabilnim demokratskim društvima. U društвima koja prolaze kroz proces tzv. tranzicije i konsolidacije taj čin, istovremeno, ima i funkciju sistema stimulacije novonastajućih institucija demokratije. No, kako „demokratska konsolidacija“ iziskuje „državu koja korakno funkcioniše“ (H. Linc i A. Stepan), tamo gdje to, kao u Crnoj Gori, nije slučaj, bilo koji čin ove vrste, pa i redovni izbor lokalnih predstavnika vlasti, svaki put, iznova, u prvi plan ističe tzv. prethodna pitanja demokratije. Riječ je, naime, o temeljnim pitanjima države i društva (o tome više u dijelu ovog izveštaja o političkim učincima izbora). Ono što, pak, poslednje crnogorske lokalne izbore čini posebnim u odnosu na sve do sada održane provjere birača u ovoj republici su, bez sumnje, naročite činjenice i okolnosti koje su ih pratile kako uoči, tako tokom i nakon njihovog okončanja.

Naime, ovi izbori trebali su da označe odnos većeg dijela građana Crne Gore prema Sporazumu o polaznim osnovama za preuređenje odnosa Srbije i Crne Gore, a sprovedeni su u fazi najjače parlamentarne krize u trinaestogodišnjem periodu funkcionalisanja višestračkog sistema u Crnoj Gori, odnosno lokalni izbori u 19 od ukupno 21 crnogorske opštine (bez Podgorice i Herceg Novog koje čine ukupno nešto više od 30% biračkog tijela ove republike), na svoj način, zapravo trebalo je da označe ishod političkih sukoba koji se, povodom potpisivanja akta o novoj državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, vode među glavnim sudionicima na unutrašnjoj političkoj sceni. Uvod u kulminaciju tog sukoba predstavlja je tok rasprave na ovogodišnjem prvom redovnom skupštinskom zasjedanju održanom 26, 27. i 28. marta, 2, 3, 4 i 9. aprila, a čija je jedina tačka dnevnog reda bila rasprava o navedenom sporazumu. Dok su tokom rasprave njeni sudionici iznosili oprečna tumačenja karaktera i značaja Sporazuma i političkih posljedica koje proističu po Crnu Goru iz tog akta, javnost je prethodno bila upoznata s činjenicom da će njegovo potpisivanje i usvajanje rezultirati vladinim gubitkom podrške u parlamentu.² To će se i formalno ostvariti tokom

1 Autor priloga: Dr Veselin Pavićević

2 Nakon jednoglasne podrške Sporazumu od strane Glavnog odbora DPS (16. III), dan kasnije na otvoreni poziv da njihovi predstavnici uđu u vladu, LSCG obavijestio je javnost da su njegovi organi "u stalnom zasjedanju" ali i gotovo izvjesnu odluku o uskraćivanju podrške manjinskoj vladi. Istovremeno kad i LSCG, DPS-ov koaličioni partner, SDP je saopštila da će u slučaju usvajanja Sporazuma u Skupštini napustiti vladu.

trajanja ove sjednice. Naime, 2. aprila LSCG je i zvanično uskratio podršku manjinskoj vladi, dok je SDP svoj izlazak iz nje najavio nakon okončanja sjednice, odnosno usvajanja Sporazuma.³ Međutim, to istovremeno nije označilo i pad vlade već samo otvorilo još jedno u nizu otvorenih pitanja preciznosti i konzistentnosti crnogorskog ustavnog i pravnog sistema.

Istovremeno, različito iščitavanje, odnosno tumačenje i kvalifikacije izrečene o strukturi i sadržaju Sporazuma, a što je u pojedinim trenucima neodoljivo asociralo na fabulu Kurosavinog „Rašomona“, imalo je za cilj i kreiranje javnog mnjenja uoči predstojećih lokalnih izbora koji su, da ponovimo, trebali da označe i odnos birača prema očekivanim posljedicama koje proističu iz ovog akta.⁴

U međuvremenu, između prethodnog (sjednica drugog vanrednog zasjedanja Skupštine održana 1, 4. i 6. februara) i ovog, po hitnom postupku, sazvanog skupštinskog zasjedanja, predsjednik Republike je 15. marta zakazao redovne lokalne izbore u 19 crnogorskih opština za 15. maj. Ovoj odluci je inače prethodila intenzivna polemika u javnosti da li se održavanje redovnih izbora može prolongirati, s obzirom da najavljenja reforma lokalne samouprave podrazumijeva i izmjene u postojećem sistemu izbora pojedinih organa vlasti na ovom nivou.

Donošenje navedene odluke od strane predsjednika Republike je izvjesno, imajući pritom u vidu imperativnost odredbi Zakona o izboru odbornika i poslanika, razriješilo u javnom mnjenju nepotrebno stvorenu atmosferu dodatne pravne nesigurnosti. S tim u vezi, postavlja se i pitanje zbog čega je održavanje ovih izbora zakazano za radni (srijeda) a ne neradni dan. Očigledno, predsjedniku su nekorrektno protumačene odgovarajuće odredbe Zakona koje se odnose na rokove održavanja izbora⁵, a što je nepotrebno imalo za posljedicu da se dan održavanja izbora proglaši neradnim, i to u cijeloj Republici, čime su se, ionako, visoki troškovi

³ Parlament je, inače, odluku o prihvatanju Sporazuma o polaznim osnovama za uređenje odnosa Srbije i Crne Gore usvojio 3/4 većinom ukupnog broja poslanika. Naime, od 70 prisutnih, za odluku je glasalo 58 poslanika, 11 je bilo protiv, a jedan poslanik se uzdržao od glasanja. Glasanje je inače obavljeno po prozivci. Protiv ove odluke glasali su poslanici Liberalnog saveza i Socijaldemokratske partije. Uzdržan je bio poslanik Demokratske unije Albanaca.

⁴ S tim u vezi, CEDEM-ovo redovno ispitivanje političkog javnog mnjenja, provedeno tokom i nakon održavanja ove sjednice parlamenta (6-15. aprila), pokazalo je da Sporazum podržava 61.6%, protiv je 23.0%, dok 15.4% ispitanika je tim povodom neodlučno.

"Izbori za odbornike i poslanike održavaju se najkasnije 15 dana prije isteka izbornog perioda odbornika, odnosno poslanika kojima teče mandat. Od dana raspisivanja izbora do održavanja izbora odbornika, odnosno poslanika ne može proteći manje od 60 ni više od 100 dana. Danom potvrđivanja mandata odbornika, odnosno poslanika novog saziva prestaje mandat odbornika, odnosno poslanika prethodnog saziva. Potvrđivanje mandata vrši se u roku od 15 dana od dana održavanja izbora."

(Čl. 14 Zakona o izboru odbornika i poslanika (prečišćeni tekst), "Sl. list RCG, br. 16/2000.)

provodenja izbora dodatno uvećali. Naime, logičko tumačenje citiranih zakonskih odredbi jasno ukazuje na činjenicu da se 15. maj nije mogao uzeti kao krajnji rok za održavanje ovih izbora. Naime, iako su prethodno održani izbori na dan 31. maja 1998. godine, i da je izborni period utvrđen na četiri godine; činjenica da su mandati prethodno izabranih poslanika verifikovani nakon tog datuma, i to u roku od 15 dana po okončanju izbora.

Ovi izbori provedeni su na osnovu Zakona o izboru odbornika i poslanika čija je osnovna struktura utvrđena još 1998. godine, a koji je noveliran uoči izbora održanih 2000. (prijevremeni lokalni izbori u opštinama Podgorica i Herceg Novi) i 2001. godine (prijevremeni parlamentarni izbori). Tu strukturu čine: (1) opština kao jedna izborna jedinica; (2) kategorijalno glasanje, i (3) proporcionalna raspodjela mandata (d'Hondt-ova formula), uz primjenu proibitivne klauzule od 3% važećih glasova na nivou izborne jedinice.⁶

Inače za crnogorsko izborno zakonodavstvo može se reći da, uz proglašeno načelo proporcionalne raspodjele mandata, kao rijetku konstantu tokom procesa njegove izgradnje registruje jačanje mjesta i uloge partija na račun preostalih sudionika u izborima - birača, kandidata i državnih organa. Partije su tako za sebe obezbijedile ekskluzivno pravo da u konačnoj formi definisu okvir pojedinačnih prava i obaveza za učesnike u izbornom procesu. To što se u vrijeme definisanja izbornih pravila naglašeno ističe želja za postizanjem konsenzusa među oponentima ne drži manje otvorenim pitanje da li među njima postoji i spremnost na djelotvorni sporazum o temeljnim konstitucionalnim shvatanjima, odnosno o *vladajućem mitu* kojim se prepostavlja da se sukobi i sporovi među grupama mogu srediti unutar političkog sistema (A. Leiserson). Tako, npr, ukoliko je suditi po pozitivnim rješenjima vlast je tokom njihovog usvajanja na tako nešto i računala, jer kako, ustalom, drugačije tumačiti odredbe po kojima od volje opozicije zavisi da li će izbori biti uopšte provedeni (uporedi odredbe čl. 72. st 1 i 2 i čl. 35. st. 2 Zakona iz 2000.). Na tragu prethodnih rješenja nalaze se i odredbe o sastavima organa za sprovođenje izbora (up. prethodna i rješenja zakona iz 2000. i 2001.), koje na svoj način iskazuju dominantni osjećaj u odnosima između pozicije i opozicije - odnos nepovjerenja; čak i po cijenu nesprovodivosti norme, kao što su rješenja u okviru kaznenih odredbi.⁷ To zapravo, i ne bi bila pažnje vrijedna činjenica kad bi se posljedice koje proizilaze iz

⁶ Više o osnovnim strukturnim elementima izbornog sistema u Crnoj Gori vidjeti u: V. Pavićević, "Izborni sistem - distributivni činioci izbornog sistema na primeru izbora u Crnoj Gori 1990-2001.", CeSID-ova Mala Biblioteka, CeSID, Beograd, 2002.

⁷ Vidjeti čl. 115 Zakona iz 2000. godine ("Sl. list RCG", br.14/2000.).

takvih odnosa zadržavale na nivou i između partija. Međutim, kad se *nepovjerenje* sistematski ugrađuje u temelje institucija sistema onda država počiva na klimavim nogama.

Dvije nedelje nakon raspisivanja izbora, Skupština je na sjednici održanoj 30. aprila razmatrala i usvojila (glasalo 45 poslanika, „za“ 44 i jedan uzdržan) *Odluku o pravilima medijskog predstavljanja podnositelaca izbornih lista za vrijeme predizborne kampanje za lokalne izbore koji će se održati 15. maja 2002. godine*. Time je ozvaničen početak predizborne kampanje. Istim povodom, Skupština je istovremeno donijela i odluku da odgodi svoje naredno zasjedanje do okončanja izbora.

Dakle, voljom zakonodavca predizborna kampanja je omeđena na svega petnaest dana što, ujedno, predstavlja i najkraći period za aktivnosti te vrste u dosadašnjoj izbornoj praksi u Crnoj Gori. Imajući pri tom u vidu da prije donošenja ove skupštinske odluke nijesu održavani javni stranački skupovi, zainteresovanom posmatraču sa strane preostajalo je da razluči dilemu - određuje li nivo izbora intenzitet predizborne kampanje, ili su njihovi sudionici „kondiciono“ spremni do te mjeru, te im za stizanje do cilja nije potrebno dodatno vrijeme. Cijeneći da se radi prvenstveno o ovom drugom razlogu, čini se da valja konstatovati i činjenicu da se, prije svih, DPS kao najjača politička snaga taktički opredijelila da kampanju provodi po principu „što niži nivo - to jači pritisak“.

Takođe, izostanak uobičajene prakse da se brojnošću skupina pristalica na mitinzima utiče na javno mnjenje i birače, izuzme li se pritom pokušaj koalicije SNP, SNS i NS u gradu u kome su nastupali kao predizborni savez („Zajedno za Nikšić“), naveo je brojne analitičare da prognoziraju mogući niži nivo participacije birača u ovim izborima. Rezultati izbora, kao što će se vidjeti, demantovali su ne samo analitičare, već sudeći po reakcijama koje su uslijedile nakon 15. maja, i same takmace u ovoj borbi. Zapravo, ako se za ishod prošlogodišnjih, prijevremenih parlamentarnih izbora može reći da su proizveli jednog „rezniranog pobednika“ (koalicija DPS i SDP) i jednog „arognatnog gubitnika“ (koalicija SNP, NS i SNS), onda su ovo-godišnji redovni lokalni izbori ishodovali s „iznenađenim pobednikom“ (DPS) i „gubitnikom“ (parlamentarne stranke koalicionog saveza „Za Jugoslaviju“ - pojedinačno i skupa, među kojima, naročito, Narodna stranka) koji nastoji da osmisli svoju postizbornu rezigniranost. Ono što će postizbornu situaciju činiti dodatno „komplikovanom“, naročito za prosječnog birača u Crnoj Gori, biće mjesto i uloga LSCG kao „jezička na vagi“ za sudbinu lokalnih vlasti u jednom dijelu opština u Crnoj Gori koje, inače, slove kao „rezervoar“ legitimite projekta nezavisne i samostalne Crne Gore.

POLITIČKI UČINCI IZBORA⁸

Lokalni izbori održani 15. maja u 19 crnogorskih opština, donijeli su rezultat koji predstavlja izvjesno iznenađenje. Ispitivanja javnog mnjenja govorila su o tome da je rejting vladajuće koalicije opao, da su građani nezadovoljni ekonomskom situacijom, a indicirana je i moguća apstinencija jednog dijela birača nezadovljivih što je, umjesto referendumu o nezavisnosti, potpisani Beogradski sporazum. Koalicija „Zajedno za Jugoslaviju“ (SNP-SNS-NS) ušla je, možda upravo na osnovu ovih indikatora, sa velikim očekivanjima u kampanju za ove izbore, vjerujući da bi im pobjeda ili značajan uspjeh omogućili da zatraže raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora na jesen. U njihovim očima to je bio scenario početka kraja Đukanovićeve vladavine u Crnoj Gori.

Međutim, kada su se u srijedu uveče zatvorila birališta i prebrojali glasovi, Đukanovićeva koalicija (DPS-SDP) priredila je pobedničko slavlje, dok je u suprotstavljenom taboru vladalo kisjelo raspoloženje uz pokušaj da se pronađu pozitivni aspekti tek objavljenog izbornog rezultata. Doduše, kada bi se stvar posmatrala samo numerički, koalicija SNP-SNS-NS ne bi imala razloga za pretjerano tugovanje. Na ovim izborima oni su čak uspjeli da zadobiju pravo da upravljaju u jednom gradu više (mala opština Šavnik na sjeveru Republike) nego što su imali prije, a u ukupnom skoru u 19 gradova dobili su oko 37% glasova, nešto oko 3% manje nego na parlamentarnim izborima u aprilu 2001. Brojke, dakle, govore da je ova koalicija ostala respektabilna politička snaga u Crnoj Gori.

Ako se sa analize brojki pređe na političku analizu, stvari izgledaju prilično drugačije. Nakon jednog teškog perioda u kome su bili izloženi pritiscima raznih vrsta (novinske afere, određeni stepen diplomatske izolacije, smanjena ekonomска pomoć Crnoj Gori iz inostranstva) i kada su morali da promijene svoj kurs ka nezavisnosti i okrenu se kompromisnom rešenju (potpisivanju Beogradskog sporazuma), Đukanović i njegova vlada ostvarili su rezultat iznad svih očekivanja. DPS i SDP osvojili su absolutnu većinu i sami će upravljati u četiri grada (Bijelo Polje, Danilovgrad, Rožaje, Plav), dok će u šest gradova (Nikšić, Bar, Budva, Kotor, Tivat i Cetinje), dijeliti vlast sa Liberalnim savezom. Štaviše, DPS je zabilježila odličan rezultat i na „protivničkom terenu“, tj. u sjevernim opštinama koje su tradicionalno uporište bloka „Za Jugoslaviju“. U gotovo svim sjevernim gradovima DPS je popravila svoj rezultat u odnosu na aprilske parlamentarne izbore, a u nekim (Berane, Mojkovac)

⁸Autor priloga: Mr Srđan Darmanović

samo jedan mandat ih je dijelio od absolutne većine.

Pri tome, što je za multietničku državu posebno važno, DPS i SDP su sačuvali naklonost manjinskog biračkog tijela. U Rožaju, opštini sa ubjedljivom muslimanskim većinom, DPS je nadmoćno pobijedila i može sama vladati (dok je i SDP prošla dobro); DPS i SDP zajedno imaju većinu u Plavu gdje Muslimani i Albanci takođe čine većinu; u veoma mješovitom Baru, DPS, SDP i Liberalni savez su zabilježili uvjerljivu pobjedu; a, u Ulcinju, gdje albanske stranke redovno pobjeđuju na izborima, DPS i SDP su ostvarili solidan rezultat. Iako je zabilježen blagi porast tendencije da muslimanska i albanska populacija daju nešto više glasova svojim „nacionalnim“ strankama nego na dosadašnjim izborima, opšta tendencija da u Crnoj Gori multietničke partije zadobijaju većinsko povjerenje manjina nije dovedena u pitanje.

Ovaj izborni uspjeh donio je mnogo pluseva Đukanoviću i njegovoj koaliciji (DPS-SDP), kao i ukupnom independističkom bloku, ako se doda rezultat Liberalnog saveza. Oni su pokazali da, i posle svih turbulencija u poslednjih godinu dana, imaju iza sebe većinu biračkog tijela i da nema ništa od najavljenog političkog preokreta u Republici. Time su, ako budu mogli da se međusobno dogovore oko nove vlade, obesnažili zahtjev za vanredne parlamentarne izbore, što je bio lajtmotiv političke kampanje koalicije „Zajedno za Jugoslaviju“. Đukanović je ovim izbornim rezultatom ojačao i svoju poziciju prema Beogradu gdje vladajuća DOS sada ima jasan orijentir ko bi trebalo da bude njen partner u Crnoj Gori, a i prema međunarodnoj zajednici, jer je demonstrirao da su njegove pozicije stabilne i da ga biračko tijelo podržava ne manje, ako ne i nešto više nego ranije. Takođe, rezultat DPS-a i SDP-a takav je da je manevarski prostor Liberalnog saveza za pretjerana uslovljavanja oko formiranja nove vlade, značajno smanjen. Ako ne bude mogućnosti za dogovor, Đukanović, sada sa obnovljenom podrškom, može čak razmišljati i o vanrednim parlamentarnim izborima, sa nadom da će uspjeti da ubijedi biračko tijelo da su liberali odgovorni, što nije loše. U opština u kojima nije bilo dogovora sa koalicionim partnerima i gdje je izašla sama, jedva je osvojila većinu pa ovoga puta neće biti vlade „independističkog bloka“.

Na drugoj strani, koalicija „Za Jugoslaviju“ našla se odjedanput u ozbiljnim problemima. Posle rezultata lokalnih izbora oni teško mogu ikoga ubijediti da su nadolazeća pobjednička snaga. To će značajno umanjiti njihove šanse da pronađu kandidata koji bi na jesen mogao da ugrozi ili pobijedi Đukanovića na predsjedničkim izborima, a ako se DPS, SDP i LS dogovore oko vlade, novu šansu za izborni odmjeravanje skoro neće imati, jer redovni parlamentarni izbori dolaze tek u

aprili 2005 g. Moguće je prepostaviti da će oslabiti i njihova pozicija u Beogradu. DOS ih je, doduše, podržao u zahtjevima vezanim za neposredne savezne izbore u budućoj Uniji, za održavanje sadašnjih federalnih organa do uspostavljanja novih i za usvajanje nove Ustavne povelje i u sadašnjem saveznom, a ne samo republičkim parlamentima. No, to mogu biti samo taktički ustupci i poslednji akt koalicionog savezništva. DOS-u je važno da Sporazum o novim odnosima Srbije i Crne Gore sada bude izglasан, a sve što dolazi kasnije ionako se ne može usvojiti bez dogovora sa većinskim predstavnicima Crne Gore.

Već prvi post-izborni dani pokazali su da ovakav izborni rezultat može dovesti do ozbiljnih unutrašnjih potresa u koaliciji „Zajedno za Jugoslaviju“. Nije nelogično što je nevolje najavila baš Narodna stranka. Njen izborni rezultat je jedno ili dva odbornička mjesta. Doduše, u Beranama i Mojkovcu od njenih mandata zavisi formiranje lokalne vlade, ali je to slaba utjeha za neuspjeh. Ovakav rezultat pokazao je da je broj mandata Narodne stranke u Skupštini Crne Gore (11 od 32 koliko ima Koalicija SNP-SNS-NS) precijenjen i da će svako naredno pogađanje sa partnerima oko broja mjesta ići na njihovu štetu. I ono što posebno pogarda Narodnu stranku je činjenica da je Srpska narodna stranka (SNS), partija nekadašnjih disidenata iz same Narodne stranke, ostvarila mnogo bolji rezultat i potvrdila već uočeni trend u ispitivanjima javnog mnjenja, da je ona druga po snazi članica Koalicije „Za Jugoslaviju“. Zato posle izbornog poraza, Narodna stranka nema mnogo motiva da ostane lojalna dosadašnjoj koaliciji, osim ako ne bude morala. Ona će možda čekati priliku da eventualno propadne dogovor DPS i LS oko nove vlade i da onda uskoči kao rezervni partner. Svojih 11 mandata u Skupštini Crne Gore ona, ako uopšte bude u prilici, može unovčiti jedino sada, jer drugu priliku za to neće imati.

Pitanje koje nije nevažno glasi: na čemu, na kojoj političkoj platformi, su Đukanović i njegovi saveznici ostvarili uspjeh na ovim izborima. Očigledno je da im birači nijesu mogli dati povjerenje zbog poboljšanja životnog standarda, uspješnih ekonomskih trendova, iskorjenjivanja korupcije i sl. U ovim oblastima stvari stoje, u najmanju ruku, ne bolje nego ranije. Životni standard u Crnoj Gori danas je bar malo lošiji nego što je to bio npr. prije godinu ili dvije. Gdje onda leži odgovor? Nama se čini da je biračko tijelo reagovalo pozitivno na Đukanovićev pomak prema centru i fleksibilnost koju je pokazao u pregovorima oko odnosa Crne Gore i Srbije. Ideja nezavisnosti u Crnoj Gori nikada nije počivala na osjećaju „antisrpstva“, iako se oko pitanja crnogorskog identiteta i istorijskog intergiteta crnogorske države često vode žučne rasprave. Zato je nemalom dijelu biračkog tijela koje

inklinira nezavisnosti vjerovatno dosta blizak umjereni pristup, tj. eventualni dolazak do nezavisnosti bez političkih konflikata sa Srbijom i glavnim zapadnim partnerima (SAD, EU) Crne Gore. U svakom slučaju, može se zaključiti da je na lokalnim izborima Đukanović dobio puni legitimitet za politiku oličenu u Beogradskom sporazumu, odnosno da su crnogorski birači podržali ili razumjeli real-politički pristup. Kad ovo ne bi bilo tačno, vjerovatno je da bi mnogi glasovi independentističkog bloka otisli Liberalnom savezu, što se nije dogodilo. LS je, po broju glasova, faktički ostao tamo gdje je i bio.

Vjerovatno da uzrok uspjeha djelimično treba tražiti i u primijenjenoj izbornoj tehnologiji i kampanji DPS-a. Za razliku od glamurozne i samouvjere kampanje iz aprilske parlamentarnih izbora 2001g., DPS se okrenuo „door to door“ metodu, odnosno upornom terenskom radu u svim krajevima Crne Gore. Ova partija organizovala je veoma malo velikih promotivnih skupova, a veoma mnogo „kapilarnih“ sastanaka i razgovora sa biračima. Ovaj metod na sjeveru Crne Gore primjenjivao je čak i sam Đukanović, koji je svoju predsjedničku funkciju vješto koristio za potrebe izborne kampanje. On je obišao gotovo sve opštine u kojima DPS tradicionalno zaostaje za svojim rivalima i organizovao, kako sastanke sa gradonačelnicima (koji uglavnom pripadaju SNP-u), tako i sa mnogim radnim kolektivima i običnim ljudima. Ovime se, barem dijelom, može objasniti zašto je DPS uspio da na birališta izvede gotovo sve svoje dosadašnje glasače.

I obrnuto, SNP-u to nije pošlo za rukom. U post izbornim izjavama oni su iznijeli računicu da je oko 30.000 njihovih glasača (ili glasača njihovih koalicionih partnera) ostalo kod kuće. Da li je ovome bio uzrok što su ti birači protumačili Beogradski sporazum kao Đukanovićev uspjeh i nestanak Jugoslavije čak i po imenu ili je tome doprinijela činjenica da je SNP u poslednjem trenutku podržala zakon o saradnji za haškim tribunalom, ili možda nešto treće, ostaje još da se analizira.

Iz analize ne treba isključiti ni koliki-toliki uticaj „spoljnih faktora“. Beogradski sporazum je Đukanovića u potpunosti vratio na međunarodnu scenu, a poziv da posjeti Vašington dobio je faktički usred izborne kampanje. S druge strane, za razliku od prošlogodišnjih aprilske izbora, on u Beogradu nije imao političkog protivnika. DOS je potpuno neutralno odgledao izbornu trku u Crnoj Gori, bez ijednog znaka zainteresovanosti ili miješanja. Činjenica da su sa Đukanovićem potpisali Beogradski sporazum očigledno je uticala da lideri DOS-a, iako još formalno u koaliciji sa SNP-om na saveznom nivou, ne idu protiv svog vjerovatnog budućeg partnera u sproveđenju toga sporazuma.

Nakon izbornog rezultata od 15. maja mnogo realnije je očekivati da dođe do

formiranja nove crnogorske vlade. Liberalni savez je već najavio ozbiljne razgovore sa DPS-om i SDP-om. Oni će svakako pokušati da dobiju što bolji aranžman, kako u raspodjeli vladinih resora, tako i u opština gdje predstavljaju „jezičak na vagli“. Vrlo je vjerovatno da će DPS i SDP biti spremni da im ustupe značajna mesta. Međutim, ukoliko se LS ponovo preračuna i pretjera, kao u aprilu prošle godine, Đukanovićeve opcije su sada mnogo šire. Kako moguća koalicija sa NS, tako i novi izbori mogli bi liberali da potpuno ostave na margini političke scene. Zato je za očekivati da će, pored sve svoje nepredvidivosti, lideri Liberalnog saveza ovoga puta zaista tragati za modelom saradnje koji bi im u koaliciji sa DPS-SDP omogućio relativno značajan uticaj na političkoj sceni i u vođenju državne politike. U protivnom, ukoliko ne dođe do formiranja vlade independentističkog bloka, kako je već rečeno, Đukanoviću preostaje da uz predsjedničke razmišlja i o vanrednim parlamentarnim izborima.

Ukoliko se, pak, takva vlada formira, ona će moći mnogo komotnije da se posveti i realizaciji Beogradskog sporazuma i usvajanju Ustavne povelje za buduću državnu zajednicu Crne Gore i Srbije. Ukoliko ne bude bitnijih odstupanja od slova i duha potписанog Sporazuma, vladajući blok u Crnoj Gori neće imati razloga da bude faktor njegove opstrukcije. Tako će se glavni fokus na političkoj sceni Crne Gore polako pomjerati prema predsjedničkim izborima, a glavni teren političkih obračuna prema političkoj sceni Srbije na kojoj će se rešavati bitka za vlast između dvije suprostavljene frakcije DOS-a.

II NORMATIVNI OKVIR LOKALNIH IZBORA U CRNOJ GORI (2002.)

Normativni okvir lokalnih izbora u Crnoj Gori čine: Zakon o izboru odbornika i poslanika i Zakon o biračkim spiskovima kao i prateći podzakonski pravni akti koje donosi Republička izborna komisija u okviru svoje nadležnosti.

Zakon o izboru odbornika i poslanika donet je 1998. godine. Od tada je noveliran u dva navrata (1998. i 2000). Zakon o biračkim spiskovima donet je 1998. godine. Izborno zakonodavstvo u Crnoj Gori pokazuje izvesnu stabilnost. Zakon je donet pre četiri godine i nije bitnije menjan. Izborni uslovi su unapred poznati učesnicima u izborima, što garantuje pravnu sigurnost i omogućava učesnicima u izbornoj utakmici da se, s obzirom na poznate uslove i pravila izbora, na vreme pripreme za izbornu utakmicu.

Prateći propisi koje donosi Republička izborna komisija odnose se na tehnička pitanja sprovođenja izbora (npr. propisivanje obrazaca za izborni materijal, pravila o radu biračkih odbora, uputstva o merama za obezbeđivanje tajnosti glasanja i dr.)

Lokalni izbori počivaju na proporcionalnom izbornom sistemu (D' Ontov sistem). Izbor odbornika odvija se u jednoj izbornoj jedinici. To osigurava visok stupanj proporcionalnosti i sprečava osipanje glasova do koga bi došlo ako bi se izbori odvijali u više izbornih jedinica.

Značajno je istaći mere kontrole izbora i osiguravanja regularnosti izbora. Pomenimo samo neke: providne glasačke kutije, potpisivanje birača u knjigu birača prilikom prijema glasačkog listića, preciziranje javnih isprava kojima birač dokazuje svoj identitet, paravani poput glasačkih kabina, ulazak na biračko mesto samo onolikog broja birača koliko ima paravana iza kojih birač glasa, sprej za obeležavanje birača i optički čitač, kontrolni broj na glasačkom listiću, domaći i strani posmatrači kojima je omogućeno da uz uredne akreditacije prate rad organa za sprovođenje izbora i dr.

Postojeći normativni okvir postavlja uslove i pruža garancije za održavanje slobodnih i demokratskih izbora.

Uprkos ovakvom opštem zaključku, pažljiva analiza normativnog okvira izbora, posebno izbornog zakonodavstva pokazuje i neke manjkavosti normativnog okvira

izbora.

Prvo, mogućnost uvida u birački spisak i podatke o biračima koji se vode u biračkom spisku, a koju zakonodavac dopušta širokom krugu lica kosi se sa pravom građana da podaci koji se odnose na ličnost pojedinca budu zaštićeni. Podaci koji se prikupljaju o ličnosti mogu se koristiti samo za svrhe za koje su prikupljeni, a javno iznošenje ovakvih podataka predstavlja povredu prava na privatnost.

Drugo, može se primetiti da Republička izborna komisija svojim propisima (propisi podzakonskog karaktera), uređuje npr. glasanje putem pisma kao i glasanje lica koja se nalaze u pritvoru ili na izdržavanju zavodske sankcije. Budući da je tu u pitanju, takođe, biračko pravo, dakle pravo istovrsnog kvaliteta i značaja kao i biračko pravo svakog drugog građanina koji svoje pravo koristi na biračkom mestu, to bi i glasanje lica u pritvoru, kao i glasanje putem pisma trebalo urediti samim zakonom, a ne pravnim aktom nižega reda.

Treće, zakonsko rešenje o raspodeli mandata koje političkim strankama i ostalim ovlašćenim predлагаčima kandidatskih lista ostavlja prostor za postizbornu promenu biračke volje građana nije saglasno sa tipom izbornih lista (zatvorene, strogo strukturisane liste). Redosled na listi kandidata, naime, prilikom raspodele mandata koje je osvojila kandidatska lista obavezuje predlagajuća kandidatske liste samo u odnosu na distribuciju polovine mandata od mandata koje je osvojila kandidatska lista. Polovina mandata od broja mandata koje je osvojila kandidatska lista dodeljuje se kandidatima prema njihovom redosledu na kandidatskoj listi. Preostala polovina osvojenih mandata dodeljuje se na osnovu odluke predlagajuća kandidatske liste, kandidatima sa liste, ali nezavisno od mesta na listi na kome se kandidat nalazi. Ovakvo rešenje nije uobičajeno budući da zatvorene kandidatske liste prati raspodelu osvojenih mandata koja uvažava i prati redosled kandidata na listi. Pravo predlagajuća kandidatske liste da polovinu osvojenih mandata naknadno, dakle, posle izbora, dodeljuje kandidatima nezavisno od mesta na listi na kome se oni nalaze, objektivno znači postizbornu promenu biračke volje, jer birači glasaju imajući u vidu ne samo imena kandidata sa liste, već i njihov redosred na listi.

III ANALIZA MEDIJA U PREDIZBORNOM PERIODU U CRNOJ GORI (2002.)

MEDIJI U SRBIJI O LOKALNIM IZBORIMA U CRNOJ GORI

Vodeći crnogorski političari i crnogorska javnost upošte ocenili su da lokalni izbori imaju višestruki značaj: prvo, zato što pokazuju odnos političkih snaga i ulogu glavnih političkih partija na političkoj sceni Crne Gore, i drugo, što je daleko važnije, predstavljaju relativno adekvatan pokazatelj raspoloženja građana za očuvanje zajedničke države. Tako visoki funkcijoner Socijalističke narodne partije izjavljuje da „predstojeći lokalni izbori imaju izuzetan značaj za opredeljenje za vanredne parlamentarne izbore u republici i za obezbeđenje stvaranja racionalne i funkcionalne federacije kroz ustavnu povelju“.⁹ Odista, period izborne političke kampanje i sami izbori za lokalne organe vlasti održavali su se u kontekstu dva izuzetna politička događaja: Beogradskog sporazuma o uspostavljanju nove državne organizacije Srbije i Crne Gore i duboke parlamentarne krize u kojoj se našla Crna Gora.

Zato se moglo prepostaviti da će politička zbivanja u Crnoj Gori, odnosno predizborna utakmica glavnih političkih partija za pozicije u lokalnim organima vlasti, i u drugoj članici federacije, Srbiji, imati značajan politički i medijski odjek. Što se tiče političkih aktera prepostavka je da bi, po prirodi stvari, pre svih, savezni organi vlasti bili zaokupljeni političkim zbivanjima u Crnoj Gori. Ne manje interesovanja (i interesa) za ishod izbora i strukturu vlasti, prepostavili smo da će iskazati i glavne političke stranke, i stranke u vladajućoj političkoj Koaliciji u Srbiji.

S toga smo smatrali da će i sredstva informisanja u Srbiji pokazati znatno veće interesovanje od uobičajenog, za politička zbivanja u Crnoj Gori. Dakle očekivali smo da će broj priloga, raspored i plasman vesti pred lokalne izbore iz Crne Gore, dobiti publicitet koji odgovara izazovima političke situacije u Crnoj Gori, a što se bez sumnje izražava i na državne interese SRJ.

Očekivanja, odnosno prepostavke kojima se rukovodio istraživački tim CeSID-a kada je pristupio posmatranju medija u Srbiji, nisu se ostvarila. Jednostavno, informacije koje su dobili građani na osnovu izveštavanja medija (ali i novinskih

⁹ V.Simonović, "Politika", 22.4.2002 g.

agencija) prilično su siromašne, nepotpune, a mnogi značajni događaji su prećutkivani.

Imajući u vidu činjenicu da se lokalni izbori dešavaju u izuzetno složenom političkom kontekstu, kako za Crnu Goru, tako i za organizaciju buduće zajedničke države, predmet posmatranja nije bio ograničen samo na zastupljenost predizborne kampanje za lokalne izbore u srpskim medijima, već je obuhvatio sve priloge koji su imali političku konotaciju. Dakle, sadržina posmatranja se odnosila na sva politička pitanja, unutrašnja i spoljna, koja su se ticala Crne Gore u periodu pred izbore. Jasno je da je ovakva tematska sadržina priloga obuhvatila i one političke aktere koji nisu neposredno vezani za lokalne izbore. Dakle, smatrali smo da bi adekvatnu sliku o medijskoj zastupljenosti Crne Gore pred ovako značajne lokalne izbore dobili ukoliko prikažemo i reakcije, odnosno političku aktivnost crnogorske političke elite, (partijske i u institucijama vlasti), ali, takođe, i one izvan Crne Gore, savezne i srpske. S obzirom na političke okolnosti, predmet posmatranja bili su i prilozi u kojima se javnost obaveštavala o odnosu međunarodnih činilaca prema politici Crne Gore.

Vremenski period analize medija bio je relativno dug: od 22. aprila za štampane medije, odnosno 23.aprila za elektronske, do 15. maja 2002 g. te smo s pravom smatrali da ćemo pred sobom imati obilje priloga prezentovanih u sredstvima informisanja.

Nažalost, pokazalo se da sve to, širina predmeta posmatranja, koja je, kako smo već naveli, prelazila granice neposredne izborne kampanje, zatim veliki krug neposrednih političkih aktera, dugotrajno vremensko posmatranje medija, nisu pružili očekivano bogatstvo i raznovrsnost podataka na osnovu kojih bi izvršili temeljniju analizu predizbornog raspoloženja i političke pripreme izbora.

Jednom rečju, svi mediji koji su bili predmet naše analize malo pažnje su posvećivali političkim (rekli bismo i svim drugim) pitanjima u Crnoj Gori. Kada se radi o lokalnim izborima, bez obzira na njihov politički kontekst i moguće posledice, oni su bili sasvim marginalizovani u srpskim medijima, onim koji su bili predmet analize, a koji, prema našem mišljenju, imaju uticaja na javno mnjenje obe federalne jedinice.

Tako su i naše dve polazne pretpostavke dovedene u pitanje. Jednostavno rečeno, sudeći prema analizi medija, u Srbiji, odnosno u SRJ, nema stvarnog i iskrenog intersovanja (da li i interesa) za zajedničku politiku sa Crnom Gorom. Iako bar formalno Srbija i Crna Gora tvore jedinstvenu državnu zajednicu, po sve-mu sudeći oni ne čine jedinstvenu društvenu zajednicu.

ŠTAMPANI MEDIJI

Izbor medija izvršen je na osnovu kriterijuma, kojih smo se uglavnom držali i u prethodnim analizama medijske prezentacije političkih aktera u predizbornoj kampanji i karaktera same kampanje, kao uslova za poštene, slobodne i demokratske izbore. Jedan od kriterijuma bio je praćenost, odnosno čitanost medija, a drugi (ne)zavisnost, odnosno vezanost medija za izvore vlasti. Kada se o štampanim medijima radi, odabrani su „Politika“ i „Blic“ (crnogorsko izdanje), za koje smo prepostavili da su glavni izvor informacija o zbivanjima u Crnoj Gori, odnosno da zbog svoje čitanosti vrše značajan uticaj na stvaranje javnog mnjenja. Što se tiče drugog kriterijuma, činjenica je da je „Politika“ u periodu prethodne vlasti bila izrazito rezimsko glasilo koje je vrhunac neprofesionalnosti i kršenja prava ljudske i profesionalne etike iskazalo u kampanji za predsedničke izbore u Srbiji u septembru 2000. godine. Smatrali smo zato da je medijska prezentacija događanja, odnosno period kampanje za lokalne izbore dobar pokazatelj odnosa prema Crnoj Gori. Obrnuto „Blic“ se u svim našim (CeSID) analizama medijske slike predizbornih kampanja pokazao veliki stepen objektivnog, nepristrasnog izveštavanja, odnosno održao status nezavisnog glasila.

Pokazalo se da su oba glasila, naročito „Politika“, uprkos činjenici da naša pažnja nije bila usmerena samo na lokalne izbore i neposrednu izbornu kampanju, već na sva politička događanja posredno i neposredno vezana za Crnu Goru, vrlo oskudno, sporadično i često selektivno obaveštavala čitaoce. Na ispravnost ovakvog zaključka navode nas uporedno praćenje mnogih drugih štampanih medija i agencijskih vesti. Činjenica je da bi prosečan čitalac koji bi htio da se potpunije informiše o zbivanjima u susednoj federalnoj jedinici morao da čita i prati veliki broj medijskih glasila.

POLITIKA

U periodu od 23.aprila do dana „izborne tišine“, 13.maja 2002 g. u „Politici“ je objavljeno ukupno 57 priloga sa političkom konotacijom.

Samo 10 priloga se neposredno odnosi na lokalne izbore, odnosno predizbornu kampanju, obavezno plasirani, uostalom kao i druge političke vesti iz Crne Gore, na srednjim stranama novine (7.8.9. i dalje). Na samom početku izborne kampanje preneta su dva agencijska izveštaja. U prvom, navodi se izjava funkcionera SNP

Vuksana Simonovića o značaju predstojećih izbora kao i koalicije sa kojima ta partija ide na izbore u pojedinim opštinama (Tanjug). Drugi prilog pod naslovom „Liberali svuda samostalno“ sadrži sasvim kratku informaciju o samostalnom nastupu liberala na izborima, zatim nepotpunu, kratku, informaciju o samostalnim nastupima DPS, SDP i njihovim koalicijama, i takođe nepotpunu informaciju o zajedničkom nastupu SNP i SNS (Beta).¹⁰ I to je bilo sve što je objavljeno u „Politici“ o listama stranka i koalicija koji nastupaju na lokalnim izborima. Odmah posle toga za „Politiku“ je nastupila dvonedeljna, slikovito rečeno, „izborna tišina“. Novi prilozi koji se neposredno odnose na lokalne izbore počinju da se pojavljuju u poslednjoj nedelji pred izbore, tačnije šest dana pred zakonom regulisan početak izborne tištine. Tako se 8.maja pojavljuje autorski prilog dopisnika lista na skoro polovini stranice, sa fotografijom Mila Đukanovića, sa velikim bordiranim naslovom „Pukotine na obe strane“, i podnaslovom, za koji je izvesno da nije sasvim neutralan, stoji da je „Predsednik Milo Đukanović počeо da posećuje i sela i u njima pojedine domaćine“.¹¹

I drugi prilozi, kojih, kako smo naveli, nema mnogo, slično su intonirani u stilu „Karavani putuju, lideri obećavaju“, dok se već iz podnaslova koji glasi „Međusobna optuživanja najvećih političkih koalicija se nastavljuju“, naslućuje sadržina teksta.¹²

„Politika“ je iz pera svojih novinara -dopisnika objavljivala priloge u kojima se naglašavaju konfliktne situacije, verbalni sukobi koji su dovodili i do fizičkih obračuna (Šavnik i Budva) i u kojima se po pravilu okrivljuje aktuelna vlast, MUP Crne Gore i pristalice vladajuće DPS-a. U članku pod naslovom „Rat rečima – do batina“ dopisnik obaveštava (bez prethodne provere) da je „Sinoć u Budvi policijska jedinica u civilu napala prostorije Koalicije sastavljene od Socijalističke narodne partije i Srpske narodne stranke“. U istom članku, u prepoznatljivom stilu koji ne daje mesta sumnji da se radi o pristrasnosti priloga, autor nastavlja: „I ovog puta, kao i u vreme ranijih izbora, vlast asfaltira puteljke do kuća svojih simpatizera i onih koji obećavaju da će za njih glasati. Verbalni rat se često proširio u uvrede“. Iako je sutradan „Politika“ objavila vest agencije „Beta“ da „MUP ne

¹⁰ „Politika“, 23. april 2002.g. str.7

¹¹ Čitav članak u prilično negativnom kontekstu predstavlja DPS i njihovu kampanju te se na kraju završava tvrdnjom da „DPS ne prepusta ništa slučaju. Javljuju da se nije odrekla starih metoda, a oni su da njihovi članovi, i svi zaposleni u državnim službama, moraju izaći na izbore da ih njihovi predstavnici u biračkim odborima vide“ „Politika“, 8.maj 2002. g. str 7.

¹² „Politika“, 9. maj 2002. g. str 7.

¹³ „Politika“ 10. maj 2002. g. str 9.

učestvuje u predizbornim aktivnostima“¹⁴, neposredno pored tog priloga isti dopisnik „Politike“, nastavlja u istom tonu da piše o incidentu i navodi reči funkcionera Narodne stranke Predraga Popovića, koji insistira na nasilnoj ulozi policije na izborima.¹⁵

Mada je „Politika“, sudeći prema zastupljenosti priloga o lokalnim izborima skoro potpuno marginalizovala lokalne izbore u Crnoj Gori, ipak smo stekli utisak da je bila pristrasna, odnosno da je favorizovala SNP, odnosno člana savezne koalicije. Tako je u vrlo afirmativnom tonu objavila intervju Predraga Bulatovića sa fotografijom i najavom na naslovnoj strani (uzgred to je jedini prilog ove vrste koji se našao na naslovnoj strani lista) u kome se pored glavne teme – za zajedničku državu i demokratiju – govori i o predstojećim lokalnim izborima, dok je, kako smo naveli, kampanju u koju se uključio Đukanović predstavila u prilično negativnom kontekstu.¹⁶ Pred samu izbornu tišinu objavljena su dva priloga – kraći izvodi intervjuja predsednika obe partije, Bulatović i Đukanović, data crnogorskim glasilima, iz kojih se jasno vidi, već iz naslova naklonjenost „Politike“ prvom, koji izjavljuje „DPS na štakama, uskoro pada“.¹⁷

Ne poštujući medijska pravila u izbornom postupku, na sam dan izbora objavljen je prilog o pokušaju zastrašivanja članova i pristalica SNP u Nikšiću, gde je uoči izbora bačena bomba na prostorije ove stranke. Istina, u tekstu se ne navodi ko bi mogao biti izvršilac ovog napada.

Da „Politika“ nije baš bila naklonjena vladajućoj stranci i Đukanoviću, vidi se iz prezentacije druge dva događaja od značaja za trenutno političko stanje u Crnoj Gori, koja nisu u neposrednoj vezi sa lokalnim izborima, ali koja svakako mogu

¹⁴ Ministarstvo je odbacilo optužbe objasnilo kako je došlo do sukoba pristalica dve konkurenčne koalicije na izborima u Budvi, odnosno koju su ulogu imali pripadnici policije u tome, prema saopštenju „Bete“, u „Politici“, 11. maj 2002. g. str. 7.

¹⁵ „Stičem utisak da aktuelni režim, ne samo u Budvi već i u čitavoj Crnoj Gori, posredstvom tajne i javne policije vodi kampanju“...I dalje novinar, ne navodeći izvore, piše o tome kako se u izbornoj propagandi špekuliše da će DPS izgubiti izbore ne samo u Budvi, već i u drugim opština, i da je, prema pisanju lista „Glas Crnogoraca“, Svetozar Marović, potpredsednik DPS, „kovertirao ostavku, predviđajući da će njegova partija u njegovoj rodnoj Budvi ovog puta izgubiti“.

¹⁶ Vidi „Politika“, 8.maj, str.7.

¹⁷ U intervjuu za „Glas Crnogoraca“ Predrag Bulatović izjavljuje da „DPS ima korak koji se može nazvati korak po političkim štakama...DPS ima slogan 'Siguran korak' i 'Domaćinski'. To je stvarno ironično i pokazuje koliko su izgubili meru i ogrežli u apsolutnoj vlasti“. Drugačije su intonirani izvodi iz intervjuja Mila Đukanovića datom listu „Publika“ u kome je naglasak dat na moguću preraspodelu snaga unutar partija (opozicione koalicije ‘Zajedno za Jugoslaviju’) i da se “lokalni izbori održavaju nekoliko meseci kasnije, verujem da bi DPS...ostvario bolji rezultet...“ (to objašnjava činjenicom da je implementacija Sporazuma o preuređenju odnosa sa Srbijom tek u početnoj fazi), „Politika“, 13.maj, 2002. g. str.7.

poslužiti kao dobar indikator odnosa prema aktuelnoj vlasti u Crnoj Gori. Prvi događaj je poseta Đukanovića Vašingtonu, koja nije dobila odgovarajući publicitet, ni u sadržinskom smislu, ni u formalnom, prostornom, iako je, kako se moglo zaključiti na osnovu izveštavanja drugih medija, bila na prilično visokom nivou. Prema oceni ambasadora SAD, Vilijema Montogomerija, „presudnu ulogu“ u realizaciji Sporazuma o formiranju nove državne zajednice Srbije i Crne Gore imao je Đukanović i „Đukanovićeva Demokratska partija socijalista, koja je, sa delom partnera iz vladajuće koalicije, prihvatile međunarodni plan o preuređenju odnosa sa Srbijom - svesno ulazeći time u tešku političku krizu na domaćem terenu...“¹⁸ O ovome nije bilo ni reči u „Politici“ kao što nijednom rečju nije spomenuta poseta ambasadora Montgomerija Podgorici, početkom maja meseca, kako su drugi mediji objavili (7.maja). Uopšte, spoljnoj politici Crne Gore i odnosu međunarodnih organizacija prema Crnoj Gori posvećeno je ukupno šest priloga, sasvim kratkih informacija, dakle u neutralnom kontekstu.

Kako smo već naveli „Politika“ je od ukupno 57 priloga sa političkom sadržinom najveći broj posvetila drugim problemima. Unutrašnjoj politici koja u potpunosti bila zaokupljena parlamentarnoj krizi i međustranačkim odnosima u Crnoj Gori posvećen je 21 prilog. Oni su mnogo veći po obimu od prethodno navedenih, a naša analiza pokazuje da se u najvećem broju potencira ozbiljnost parlamentarne krize, haotično političko stanje i teškoće da se stabilizuje crnogorska država i društvo uopšte.

Beogradskom sporazumu o državnoj organizaciji Srbije i Crne Gore, njegovoj implementaciji i pisanju Ustavne povelje, posvećeno je 15 priloga koji uglavnom afirmišu novu zajednicu, ali i prilično objektivno ukazuju na sukob dve glavne stranke, DPS i SNP oko načina izbora u parlament. Takođe, poredeći sa drugim izvorima, može se zaključiti da je „Politika“ selektivno objavljivala priloge o ovoj temi čime je umanjila značaj uloge DPS i Đukanovića posebno, koji se međunarodni faktori posebno naglašavaju kada je u pitanju Beogradski sporazum.

Bez sumnje da „Politika“ nije svestrano i adekvatno pratila kampanju za lokalne izbore, ali ni o drugim političkim pitanjima od značaja za državni status Crne Gore niti odnos prema novoj državnoj zajednici. Na osnovu izveštavanja ovog glasila, međutim, možemo da zaključimo da ni druga događanja i problemi, socijalni, ekonomski, kulturni, nisu dostupni čitalačkoj javnosti „Politike“ u Srbiji. Ako bi smo poredili broj i sadržinu priloga posvećenih Crnoj Gori, koja još uvek, bar formalno,

sa Srbijom čini jednu državnu zajednicu, sa informacijama iz drugih delova nekadašnje SFRJ, čini se da bi teško mogli da zaključimo da Crne Gora u tome ima prednost.

„BLIC“

Za praćenje ovog glasila rukovodila su nas pored pomenuta dva kriterijuma, čitanost i nezavisan status, ali i činjenica da ima posebno crnogorsko izdanje (ne veliki dodatak posvećen događanjima u Crnoj Gori). To je bez sumnje razlog što je u „Blicu“ bilo objavljeno nešto više priloga o lokalnim izborima, ali i svih drugih. Takođe i plasman priloga o crnogoskim političkim prilikama je drugačiji od onog u listu „Politika“: najave članaka, fotografije političkih funkcinera, nalaze se na naslovnoj strani, a redosled zavisi isključivo od važnosti događaja.

U našem periodu posmatranja „Blic“ je objavio ukupno 75 priloga koji su se odnosili neposredno na lokalne izbore i sva ostala pitanja političke sadržine vezana za događanja u Crnoj Gori. Od celokupnog broja priloga najveći broj je posvećen predizbornoj kampanji za lokalne izbore plasiranih na stranama dodatka za Crnu Goru, ukupno 25. Zapaža se da su promocije i aktivnosti glavnih političkih partija i njihovih koalicija bile predstavljene, dok su sve druge bile izostavljene. Ako bismo se oslonili na izveštavanje „Blica“ čini se da druge nisu ni učestvovale u izbornoj utakmici. Glavna karakteristika izveštavanja sa promotivnih skupova ovih političkih partija i koalicije je neutralna informacija, izbegavanje prejakih formulacija, bilo pozitivnih, bilo negativnih. Svesni političkog konteksta u kome se održavaju lokalni izbori bilo je neizbežno da se izbori dovedu u vezu sa krizom vlade i parlamenta. Zato neposredno iza izbora, na rang listi prema broju priloga sledi izveštavanje o drugom unutrašnjem političkom problemu Crne Gore, krizi vlasti, dakle rasprava o i dogovorima o konstituisanju nove vlade, raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora i međustranačkim odnosima (20 priloga). Dakle pitanjima „uze“ unutrašnje politike posvećeno je više od polovine priloga, odnosno 62% od svih priloga sa političkom konotacijom, što praktično znači da „Blic“ teži da zadrži pažnju svojih čitalaca u Crnoj Gori.

Drugoj grupi pitanja koja se odnose na „bilateralnu“ politiku Crne Gore i Srbije i odnose prema Saveznoj državi posvećeno je 23 priloga, oko 30% od svih priloga. Interesantno je da je za razliku od lista „Politika“ u istom vremenskom periodu, „Blic“ više pažnje posvetio odnosu političke javnosti Srbije prema statusu Srbije i Crne Gore, konkretno inicijativu DHSS za pokretanje referendumu o samostalnos-

¹⁸ Prema agencijskom izveštaju (Sense) navedenom u „Blicu“ 29.aprila 2002.g. str.3.

ti Srbije i odnosa stranaka iz Srbije prema toj inicijativi (12.). Namera je, nema sumnje, da crnogorska javnost bude svestranije obaveštena, što, ako se uzme u obzir čitanost „Blica“ u Crnoj Gori, znači da on u priličnoj meri oblikuje javno mnenje.

O takozvanom Beogradskom sporazumu i pisanju Ustavne povelje, dakle odnosu prema Saveznoj državi, ima 11 priloga, dakle nešto manje nego u „Politici“.

Ono što u celini karakteriše medijsku sliku koju pruža „Blic“ jeste pre svega uravnoteženo i svestrano izveštavanje. Ni u jedanom prilogu, ma kakve sadržine bio, nije se mogla uočiti pristrasnost autora priloga. Bez sumnje svesni komplikovane političke situacije i krize u kojoj se našla ne samo vlast, već i crnogorsko društvo, urednički kolegijum se maksimalno trudio da objektivno i svestrano informiše svoje čitaocе. Svi akteri lokalnih izbora, odnosno vodeći funkcioneri najvećih političkih stranaka imali su podjednak tretman: većina je, u crnogorskom izdanju, imala krajnje korektnu, neutralnu najavu na naslovnoj strani, obavezno sa fotografijom. Nije bilo favorizovanja bilo koje političke opcije. Dominantne su bile kratke informacije, neutralne vesti, bez komentara novinara. Nije bilo tendencioznih, zlonamernih ili uvredljivih priloga.

„Blic“ je tako sačuvao, bar kada se o izveštavanju o lokalnim izborima u Crnoj Gori radi, sliku relativno objektivnog glasila, koje maksimalno izbegava da se stavi na bilo čiju stranu i ostavlja čitaocima slobodu izbora.

UMESTO ZAKLJUČKA

Već smo naveli da se naša očekivanja, kada smo pristupili analizi ovakva dva, bar po tiražu, značajna glasila, nisu ostvarila. Čitajući ih iz dana u dan, zaključili smo dve stvari: prva, očigledna, nema mnogo pravih informacija o Crnoj Gori, nema istraživačkih tekstova, komentara, nema tekstova, intervjuja javnih ličnosti zainteresovanih za probleme zajedničke države – nema pravog odjeka u srpskoj javnosti o onome što se zbiva u državi sa kojom želimo da živimo u budućnosti.

Prateći pisanja oba lista ne možemo se oteti gorkom utisku da nije u pitanju samo profesionalna nemoć medija, već da su u pitanju nedostatak zajedničkih interesa i ciljeva. Jednostavno rečeno – radi se o nemoći državne politike (državnih politika).

PRILOZI

Raspored tema – „POLITIKA“

Glavna pitanja	Teme	Br.priloga
Unutrašnja politika Crne Gore	Lokalni izbori – pred. kampanja	10
	Parlamentarna kriza i stranački odnosi u C.G.	21
Odnos sa Saveznom državom	Sporazum Srbije i Crne Gore i Ustavna povelja	15
	Srpske političke stranke i Crna Gora	5
Međunarodna politika i Crna Gora	Spoljna politika Crne Gore	3
	Međunarodne organizacije i Crna Gora	3

Raspored tema – „BLIC“

Glavna pitanja	Teme	Br.priloga
Unutrašnja politika Crne Gore	Lokalni izbori – pred. kampanja	25
	Parlamentarna kriza i stranački odnosi u C.G.	20
Odnos sa Saveznom državom	Sporazum Srbije i Crne Gore i Ustavna povelja	11
	Srpske političke stranke i Crna Gora	12
Međunarodna politika i Crna Gora	Spoljna politika Crne Gore	3
	Međunarodne organizacije i Crna Gora	4

CRNA GORA U ELEKTRONSKIM MEDIJIMA U SRBIJI

AMBIJENT I RASPORED PUBLICITETA

Period monitoringa poklopio se u dobroj meri sa intenzivnom političkom i diplomatskom aktivnošću oko (u velikoj meri) oktroišanog tzv. Beogradskog sporazuma o uspostavljanju novih oblika odnosa između Srbije i Crne Gore i političkih previranja u manjoj članici donedavne dvočlane federacije vezanih uglavnom za ovo pitanje. Ovaj makropolitički problem ostavio je na margini medijske pažnje sva ostala događanja, što će se jasno videti iz tematskog registra informacija koje su se pojavljivale u posmatrаниm elektronskim medijima u Srbiji.

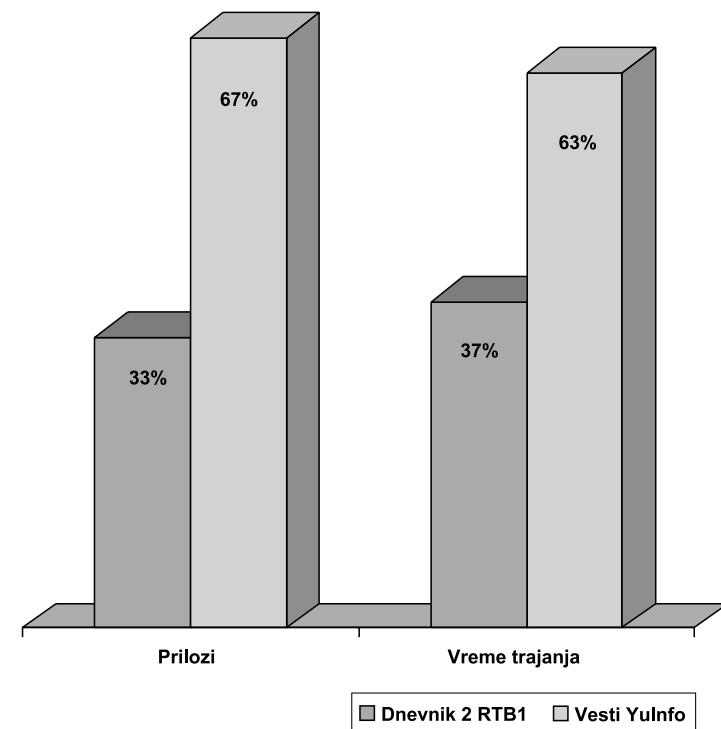
Za monitoring su odabrani Drugi dnevnik Radio televizije Beograd u 19:30 i Vesti kanala YuInfo u 21:00. Ovi mediji su odabrani jer smo pošli od činjenice da se njihovi programi mogu pratiti na celoj teritoriji Srbije i znatnom delu teritorije Crne Gore i da bi, stoga, bilo očekivano da budu glavni izvori informacija o zbijanjima u Crnoj Gori, uključujući i nastupajuće lokalne izbore u 19 crnogorskih opština.

Tokom 24 dana monitoringa (od 24. aprila do 15. maja) nijedna od ove dve pretpostavke nije potvrđena. Naime, informacije o zbijanjima u Crnoj Gori na oba medija bile su veoma sporadične, oskudne i "filtrirane". Štaviše, da nije bilo 'lokalnih', odnosno kratkodometnih vizuelnih elektronskih medija u Srbiji (recimo, Studija B ili TV B92), neupućeni posmatrač 'državnih' TV stanica je mogao da stekne utisak da „Crna Gora više ne stanuje ovde”, toliko su glavne informativne emisije bile „sterilisane” od značajnijih informacija o zbijanjima u drugom članu „Saveza”, podjednako 'globalnih' kao i (pogotovo) 'lokalnih'.

Raspored publiciteta

RTB1 - Dnevnik 2 u 19:30		YuInfo - Vesti u 21:00	
Najava vesti o CG	Vesti o CG	Najava vesti o CG	Vesti o CG
2	25	7	49

Grafikon 1. Raspored ukupnog broja i vremena trajanja priloga o Crnoj Gori

Karakterističan metod navedene 'sterilizacije' i filtriranja informacija (više izražen na državnoj TV) bio je potiskivanje vesti u drugi deo emisije i - prečutkivanje, odnosno ignorisanje informacija.

Tabela 2. Placement (timing) vesti na RTB1

Prvih deset minuta emisije	11	44%
Drugih deset minuta emisije	14	56%

Tabela 3. Placement (timing) vesti na YulInfo

Prva polovina emisije	33	67%
Druga polovina emisije	16	33%

Podaci iz Tabele 1 pokazuju da je u posmatranom periodu *u proseku* na RTB1 objavljena jedna, a na YulInfo dve vesti o zbivanjima u (i oko) Crne Gore. Nadalje, od ukupno 760 minuta Dnevnika 2 na RTB1 (prosek trajanja emisije bio je 32 minute), svega 23 minuta (3%) bilo je posvećeno vestima o Crnoj Gori. Nešto je drugačiji raspored publiciteta bio u Vestima YulInfo: od ukupno 415 (prosek trajanja emisije bio je 17 minuta), Crnoj Gori je bilo posvećeno 39 minuta (9,3% od ukupnog vremena). Dakle, u dvostruko kraćim emisijama YulInfo programa bilo je *tri puta* više informacija o Crnoj Gori nego na državnoj TV.

Treba dodati i da u 12 od 24 posmatrana dana *nije objavljena* nijedna informacija o Crnoj Gori: 9 dana na RTB1 i tri dana na YulInfo!

U sadržinskom smislu, i u retkim informacijama koje su se pojavljivale u etru bila je jasno uočljiva *zakrivljenost* (može se reći i izvesna vešto dozirana *pristrasnost*) posmatranih medija: akcenat je bio na sadržajima koji su se odnosili na "unionističke" naspram "suverenističkih" tendencija i opcija, kao i na naglašavanju unutrašnjih konflikata oko ovih opcija, s nedovoljno diskretnim favorizovanjem publiciteta "projugoslovenskih" ("antirežimskih") aktera crnogorske političke scene.

Tematski register izveštavanja medija bio je dosta shematisovan i redukovani isključivo na politička zbivanja u 'trouglu' Crna Gora - SRJ - međunarodna zajednica. Nije bilo nijedne teme koja bi se odnosila na ekonomiju, nezaposlenost, standard, kulturna zbivanja, socijalna ili neka druga pitanja svakodnevnog života.

Političke teme su se uglavnom grupisale oko četiri ukrupnjene kategorije: (1) 'uže' unutrašnja pitanja političkog života u Crnoj Gori: sporovi u Parlamentu, ostavka i/ili rekonstrukcija republičke vlade, koaliciona (postizborna) kombinatorika i lokalni izbori; (2) Crna Gora i SRJ: natezanja oko tzv. Beogradskog sporazuma i Ustavne povelje, napetosti oko 'savezno-crnogorsko-opozicione' koalicije; (3) bilateralne međunarodne aktivnosti Crne Gore (prevashodno Mila Đukanovića) i (4) bđenje međunarodne zajednice nad implementacijom Beogradskog sporazuma.

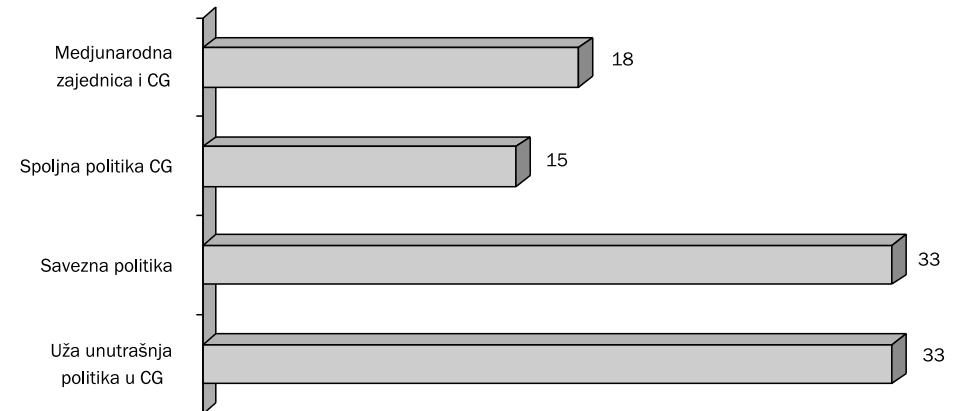
Posmatrani period podelili smo u tri faze: 22. 04 - 01. 05 "zaturanje vesti o Crnoj Gori"; 02. 05 - 08. 05 - "predizborna kampanja" i 09. 05 - 15. 05 - "vreme izbora".

DNEVNIK 2 RTB1

Prva faza

Rečeno je da je državna TV Srbije znatno redukovala informacije o Crnoj Gori pa, i kada ih je bilo, bile su veoma selektivne i sažete, upakovane u dve do tri rečenice, tako da su više zbuljivale nego obaveštavale javnost. U tematskom registru dominirale su unutrašnje političke teme nad spoljnopolitičkim (odnos 2 : 1), uz ravnotežu 'uže' republičkih i 'saveznih'. (Tabela 4. u Prilogu).

Grafikon 2. Teme na TVB1

Redukovanost informacija je naročito bila karakteristična za prvu fazu posmatranog perioda. Naime, od 22. aprila do 01. maja, u Dnevniku 2 RTB1 pet dana nije objavljena *nijedna* informacija iz Crne Gore (22, 24, 25, 28 april i 01. maj), dok je 26. aprila ova članica (sadašnjeg/budućeg?) "Saveza" pomenuta samo pasivno, u čestitki predsednika SRJ, Vojislava Košunice povodom Dana državnosti, u kojoj je on naglasio da je, pred ovaj Dan državnosti, postignut politički sporazum oko preimenovanja državne zajednice "te da nemamo pravo da proćerđamo državu".

Od tema u ovoj fazi izvesno (skromno) mesto i vreme dobili su disputi unutar Parlamenta Crne Gore i kontroverze oko (ne)ostavke premijera vlade, Filipa Vu-

janovića.¹⁹ 30. aprila prvi put su (pasivno) pomenuti lokalni izbori kroz zahtev Demokratske partije socijalista da se rasprava o Beogradskom sporazumu odloži do 15. maja, do održavanja lokalnih izbora. Druga veoma eksplorativna tema u ovoj fazi bila je poseta specijalnih izaslanika Havijera Solane, Fernanda Đentilinija i Stevana Lene Podgorici (i Beogradu), radi ubrzavanja postupka implementacije Beogradskog sporazuma o redefinisanju odnosa u federaciji. Kako je ova poseta medijski propraćena rečito govori sukus vesti od 30. aprila, kojom je poseta nadjavljena: „Đentilini i Lene su izrazili nezadovoljstvo odugovlačenjem postupka za izbor komisije za izradu Ustavne povelje“. Napokon, treća tema, o kojoj su emitovane samo 'najsvrle' informacije (tri vesti), bila je poseta predsednika Crne Gore Mila Đukanovića Vašingtonu, gotovo bez detalja o njegovim tamošnjim susretima i aktivnostima.²⁰

Šta je u ovoj fazi *prečutano* (ili *zaobiđeno* kao informacija) moglo se utvrditi komparativnim praćenjem vesti na B92. Svakako najznačajnije „neobaveštavanje“ javnosti bilo je o krizi u vezi sa (ne)ostavkom crnogorske vlade, sve odlučnijim zahtevima opozicije za raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora, kao i neobični signali i pokušaji koketiranja „projugoslovenskog“ bloka sa najodlučnijim „independistima“, Liberalnim savezom Crne Gore.

30. 04.

1) Sednica Skupštine Crne Gore prekinuta je u utorak, a biće nastavljena tek 16. maja na zahtev vladajuće Demokratske partije socijalista. Poslanik DPS Miodrag Vuković rekao je na sednici da poslanici te stranke „imaju vanrednih obaveza“ u naredne dve nedelje i da zato njen poslanički klub traži da skupština odloži sednicu do 16. maja. Predlogu DPS pridružila se i Socijaldemokratska partija Crne Gore.

Poslanik opozicione Socijalističke narodne partije Vuksan Simonović rekao je da će ta partija poštovati praksu parlementa, ali je optužio DPS da odlaganjem sed-

¹⁹ "U dvanaestom minutu Dnevnika objavljen je dvominutni prilog o dešavanjima unutar CG Parlamenta. Vest se odnosila na najavu nastavka zasedanja parlamenta i na međusobna optuživanja predstavnika SNP (Srđa Božović) i DPS (Igor Lukšić) ko vrši opstrukciju Sporazuma o odnosima Srbije i Crne Gore. Emitovane su tonske izjave obojice funkcionera, i najavljeni vest da je Filip Vujanović, crnogorski premijer napisao pismo predsedniku Milu Đukanoviću i Vesni Perović, predsednici Parlamenta, u kojem on kaže da "nije podneo ostavku nego je preporučio da mu se konstatuje prekid mandata". (Izveštaj monitoringa, 23. 04.)

²⁰ U petnaestom minuti emitovan je tonski snimak izjave predsednika CG Mila Đukanovića, ali „preko“ izjave spiker je isčitao Đukanovićevu izjavu datu novinarima a koja se ticala njegove posete Vašingtonu. (Izveštaj monitoringa, 01. 05.)

nice „opstruira primenu“ sporazuma o preuređenju odnosa Srbije i Crne Gore, koji je potpisana 14. marta. „Evidentno je da je zahtev DPS da skupština ne radi za vreme trajanja kampanje za lokalne izbore kako se ovde, pred televizijskim kamerama, ne bi čuli drugačiji stavovi“, rekao je Simonović.

2) Liberalni savez Crne Gore je zvanično predložio republičkoj skupštini da glasa o nepoverenju vlasti, na čijem je čelu Filip Vujanović. U obrazloženju predloga se navodi da vlada premijera Filipa Vujanovića više ne uživa parlamentarnu podršku poslanika LSCG.

3) Predsednik SNP-a Predrag Bulatović izjavio je da bi za njega bilo prihvatljivo da na čelu nove crnogorske vlade, posle ostavke premijera Filipa Vujanovića, bude predstavnik Liberalnog saveza. Bulatović je podgoričkim *Vjestima* rekao da bi u Crnoj Gori trebalo organizovati nove vanredne parlamentarne izbore, ali da njih ne bi mogla da pripremi vlada Filipa Vujanovića, „niti bilo koja vlada na čijem bi čelu bio neko iz DPS-a“. „Taj posao treba prepustiti nekoj široj vlasti, a za mene bi bilo prihvatljivo da na njenom čelu bude neko iz Liberalnog saveza“, precizirao je Bulatović.

4) Predsednik Srpske narodne stranke Božidar Bojović je u „Glasu Crnogoraca“ nudio mogućnost da SNS u crnogorskem parlamentu podrži mandatara za sastav nove vlade iz redova Liberalnog saveza Crne Gore, pod uslovom da nova vlada pripremi vanredne parlamentarne izbore. On je ocenio da vanredni parlamentarni izbori, „barem pod minimalnim demokratskim uslovima, daju mogućnost da se krene sa dna. Takvi izbori bi promijenili odnos snaga na političkoj sceni Crne Gore, a za puni oporavak potrebeni su novi ljudi i vrijeme“, rekao je Bojović.

Druga faza

Ovo je bila faza intenzivirane predizborne kampanje za lokalne izbore u Crnoj Gori, zakazane za 15. maj. Na Dnevniku 2 RTB1 o izborima se moglo (nešto) saznavati samo posredno, kroz sporadične, nekontekstualizovane izjave crnogorskih stranačkih i državnih ličnosti.²¹ I u ovoj fazi, tri dana (02. 05, 06. 05 i 08. 05.) nije

²¹ I to na sledeći način: "Koalicija NS sa SNP i SNS će se poštovati" (5. maj). Gde i kojim povodom – nije rešeno. A bilo je rečeno: "Dragan Šoć, predsednik Narodne Stranke izjavio je da NS neće ući u koaliciju za DPS jer ima koalicioni dogovor sa SNP i SNS koji će poštovati". Ili: "Milo Đukanović je izjavio da će se posle lokalnih izbora u CG stvoriti uslovi za deblokadu primene Sporazuma o preuređenju odnosa u federaciji. Dodao je da očekuje usvajanje Ustavne povelje do jeseni a optužio je SNP da u saveznom parlamentu vrši opstrukciju usvajanja Sporazuma." (5. maj, petnaesti minut Dnevnika).

emitovana nijedna vest o Crnoj Gori!

Tematski su ponovo dominirali Beogradski sporazum i Ustavna povelja posredstvom ovakvih vesti: „Opredeljenju SNP za zajedničku državu sa Srbijom“ (7. maj), odnosno „LSCG će učestvovati u izradi Ustavne Povelje zajedničke države Srbije i Crne Gore“ (4. maj). Za neupućene potpuno iznenadno i bez konteksta, 3. maja je najavljena „rekonstrukcija Vlade Crne Gore (koju bi činili Demokratska partija socijalista, Socijaldemokratska partija i Liberalni savez Crne Gore)“.²² Glavna (i jedina) tema o spoljnopolitičkoj aktivnosti u i oko Crne Gore bila je poseta američkog ambasadora Vilijema Montgomerija Podgorici²³ i njegova izjava posle susreta sa Rankom Krivokapićem, liderom SDP, „da će demokratske snage u CG ostati značajan partner u obnovi regionala“ (7. maj).

Šta je prečutano (ili pitljiski saopšteno)? Ponovo je komparativni izvor B92.

Najpre 'obrazloženje' koalicije SNP, NS i SNS.

04. 05.

Potpredsednik Socijalističke narodne partije (SNP) Crne Gore Zoran Žižić ocenio je da će se vanredni parlamentarni izbori u toj republici, bez obzira na eventualno formiranje nove vlade, održati najkasnije do marta sledeće godine. On je na promotivnom skupu koalicije „Zajedno za Budvu“ u Bečićima rekao da je pobeda koalicije SNP-a, Narodne stranke (NS) i Socijalističke narodne stranke (SNS) važna i na predstojećim lokalnim i vanrednim parlamentarnim izborima kako bi se formirala vlast koja će programski sprovoditi Sporazum o preuređenju odnosa Srbije i Crne Gore, a ne pod pritiskom međunarodne zajednice. On je istakao da bi sve tri stranke opozicione koalicije „Zajedno za Jugoslaviju“, SNP, NS i SNS, trebalo da daju jednog kandidata za predstojeće predsedničke izbore u Crnoj Gori kako bi „sa velikim stepenom izvesnosti i sigurnosti pobedili (predsednika Crne Gore) Mila Đukanovića“. Ocenjujući da predstojeći lokalni izbori 15. maja imaju širi značaj od opštinskog, Žižić je izrazio očekivanje da će Koalicija, osim zadržavanja vlasti u sedam opština, dobiti izbore i u Nikšiću, Danilovgradu, Šavniku, Budvi i Beranama.

²² U šesnaestom minetu objavljena je vest da je Milo Đukanović izjavio da će u Crnoj Gori biti formirana rekonstruisana Vlada DPS-a, SDP-a i LSCG, ali nije isključio ni prevremene izbore. Naglasio je i da Beogradski sporazum ne isključuje ni tendencije ka nezavisnosti Srbije i Crne Gore.“ (Izveštaj monitoringa, 03. 05.)

²³ U petnaestom minetu objavljeno je da će se crnogorski predsednik Milo Đukanović sastati sa Vilijamom Montgomerijem, američkim ambasadorom u SRJ, ali nije rečeno zašto! (Izveštaj monitoringa, 07. 05.)

06. 05.

Predsednik Crne Gore Milo Đukanović ocenio je da je inicijativa za raspisivanje referendumu za samostalnu Srbiju znak da se ta republika „okreće sebi“ i da počinje da se udubljuje u svoje razvojne probleme. „Mislim da u Srbiji ljudi shvataju da je Srbija dosta brinula tuđe brige“, rekao je Đukanović u nedelju na tribini na Žabljaku. On je, kako prenose crnogorski mediji, naveo da je „Srbija ozbiljna i velika država, najmoćnija u ovom delu Evrope“ i da „svi ozbiljni i odgovorni ljudi u Srbiji, pre svega, njihova politička elita, pokušavaju da nađu mesto za Srbiju pod suncem ujedinjene Evrope“.

08. 05.

1) Crnogorski predsednik Milo Đukanović je tokom razgovora sa ambasadorom SAD u Jugoslaviji Vilijamom Montgomerijem izrazio zahvalnost Vladu SAD „za podršku i spremnost da nastavi finansijsku i drugu pomoć crnogorskim reformama“. Kako se navodi u saopštenju, tokom razmene mišljenja Đukanović je izrazio uverenje da će posle lokalnih izbora doći do konsolidacije demokratskih snaga i da će biti prevaziđena kriza vlade. To će, kako se navodi, otvoriti mogućnosti za brzu primenu o preuređenju odnosa Crne Gore i Srbije.²⁴

2) Predsednik Crne Gore Milo Đukanović odbacio je ideju o vanrednim parlamentarnim izborima u toj republici, ocenjujući da je za Crnu Goru sada bolje da formira reformsku vladu. „Uložićemo napore da se dogovorimo o novoj vladai zato što mislim da bi bilo prilično neracionalno da idemo na nove izbore samo godinu dana nakon prethodnih. To traži ogromno vreme, ogromnu energiju, dosta novca, a nije se značajnije promenila politička scena Crne Gore. Bilo bi racionalnije da formiramo vladu posvećenu reformama i rešavanju ekonomskih problema i da naredne 3 godine iskoristimo pre svega za to“, rekao je Đukanović. On je izjavio da nema ništa protiv „žive političke utakmice u Crnoj Gori“, ali da uvek treba znati gde je granica i gde počinje šteta za Crnu Goru.

²⁴ Dakle, urednik Dnevnika 2 RTB1 je skratio saopštenje sa susreta Đukanović-Montgomeri i u 'vest' pretočio samo reakciju američkog ambasadora na sintagmu "demokratske snage u Crnoj Gori". Ostaće zagonetka koje su to "demokratske snage u Crnoj Gori" za američkog ambasadora, a koje za urednika Dnevnika 2?!

Treća faza

U već poodmakloj fazi predizbornih političkih zbivanja u Crnoj Gori tema tačnijih lokalnih izbora je 'izborila' pravo da se pojavi u ozračju publiciteta RTB1. Doduše, na neobičan način (citiram prema Izveštaju monitoringa): „U petnaestom minutu, *iznenada*, posle priloga koji se ticao dolaska grčkih privrednika u Beograd, objavljeno je *doslovce ovo*, a posle toga nastavljeno je sa vestima koje se tiču šverca cigareta na Kosovu: „Opoziciona crnogorska Koalicija 'Zajedno za Jugoslaviju' optužila je rukovodstvo DPS u Budvi i policiju da stoji iza sinoćnjeg napada na pristalice te Koalicije". Osim da se događaj zbio u Budvi, iz ove informacije nije se moglo saznati ništa više. Moguće je da se radilo o predizbornom skupu Koalicije Zajedno za Jugoslaviju u Budvi – ali to nije saopšteno.

Ipak, iako su uvedeni ovako „na mala vrata”, u prepoznatljivom RTS maniru, lokalni izbori su konačno *postali tema* Dnevnika 2. Istina, selektivno, filtrirano i – dozirano, tj. šturo: „čak” pet informacija za nedelju dana (od čega su dve bile servisne: o početku 'predizborne tišine'; odnosno o prvom izveštaju CeSID-a o – impozantnom, oko 70 %, izlasku birača na izbore). Uz još dva dana bez ijedne objavljene informacije iz Crne Gore (10. i 14. 05).

Zanimljivo je da je 11. maja prvi put publika Dnevnika 2 RTB1 (u dvominutnim kolažu vesti) posredstvom *žive slike i govora* obaveštena o lokalnim izborima u Crnoj Gori.²⁵ Sledеćeg dana (12. 05.), pred izbornu čutnju 'oglašen je' i crnogorski predsednik Milo Đukanović rečima da ne očekuje iznenađenje u pogledu izbornih rezultata, ali napominje da bi DPS imala bolji rezultat ukoliko bi se izbori održavali nekoliko meseci kasnije jer je, kako reče, prošlo malo vremena od potpisivanja srpsko-crnogorskog sporazuma.

Proizlazi da je medijska percepcija suštine ovih izbora prelazila okvire lokalnog i mnogo se više odnosila na one megapolitičke kalkulacije koje će dolaziti na red nakon njihovog održavanja, pre svega:

- 1) formiranje nove crnogorske vlade nakon ostavke Filipa Vujoševića
- 2) učestvovanje onih stranaka/lidera, koji budu u novoj vladi, na pisanju Ustavne

²⁵ U sedmom minutu Dnevnika 2 emitovan je dvominutni prilog iz Crne Gore (pokrivanje s ulica i bilborda političkih stranaka koje učestvuju na izborima). Tonski su emitovane dve izjave i to:

a) Milo Đukanović, sa tribine na Cetinju (o neodustajanju od nezavisnosti Crne Gore);

b) Predrag Bulatović, lider SNP, sa zajedničkog promotivnog skupa SNP-a, NS, i SNS u Danilovgradu (govorio je o Liberalnom savezu Crne Gore i o njihovom ulasku u vladu posle lokalnih izbora, kako bi pisali Ustavnu povelju a on se ne slaže, jer zna na koji način bi oni to učinili)...(Izveštaj monitoringa, 11, 12. maj).

povelje buduće zajedničke države Srbije i Crne Gore.

U ovom kontekstu treba posmatrati i jedini fono komentar dopisnika RTB iz Podgorice u kojem je, u poslednjem danu pred izbornu tišinu, sumirana atmosfera tokom kampanje – ko je o čemu govorio: Đukanović o borbi za nezavisnost, a koalicija „Zajedno za Jugoslaviju“ obećavala je da će se posle pobede na lokalnim izborima boriti za rušenje režima i za opstanak zajedničke države.

Preostale dve teme u ovoj fazi bile su „najava dolaska Havijera Solane u Beograd i Podgoricu odmah posle lokalnih izbora u Crnoj Gori“ (12. maj), odnosno od strane Dragoljuba Mićunovića najavljeni „sastanak DOS-a i koalicije „Zajedno za Jugoslaviju“ posle lokalnih izbora u Crnoj Gori.“ (15. maj)

Predizborna tišina je u Dnevniku 2 RTB1 korektno ispoštovana,²⁶ valjda dosledno usklađeno sa preovlađujućim 'zvukom tišine' o Crnoj Gori (i) tokom prethodnih faza monitoringa. Na dan izbora objavljena je (nakon najave: „Bez Podgorice i Herceg Novog“) i informacija da će u Crnoj Gori u 21 sat biti zatvorena birališta. U kratkom fono izveštaju (dopisnik RTS) objavljeni su podaci (prema CeSID-u) do 17 časova o odzivu birača u nekim biračkim mestima. Pomenute se (prema CeSID-u) i neke nepravilnosti primećene na glasanju na pojedinim biračkim mestima.

YUINFO

Iako dvostruko kraće po trajanju od 'udarnog' Dnevnika RTB1, glavne informativne emisije na kanalu Yulinfo (u 21:00) u posmatranom periodu sadržale su – kvantitativno i kvalitativno – znatno više informacija o Crnoj Gori. To se može prisati činjenici da su programi ove kuće namenjeni i auditorijumu iz ove republike. Naravno, sve su ovo relativni pokazatelji, jer je publicitet (i) na Yulinfo kanalu bio ipak skroman i (takođe) dosta brižljivo probran.

Treba dodati da je i ovaj kanal imao informativne "crne rupe". Naime, 02, 04. i 13. maja Yulinfo nije emitovao *nijednu vest* iz Crne Gore. Doduše, tokom prva dva navedena datuma *vesti praktično nisu bile emitovane* (osim, u proseku, tri minuta servisnih informacija), dok se treći datum poklopio sa početkom predizborne tišine.

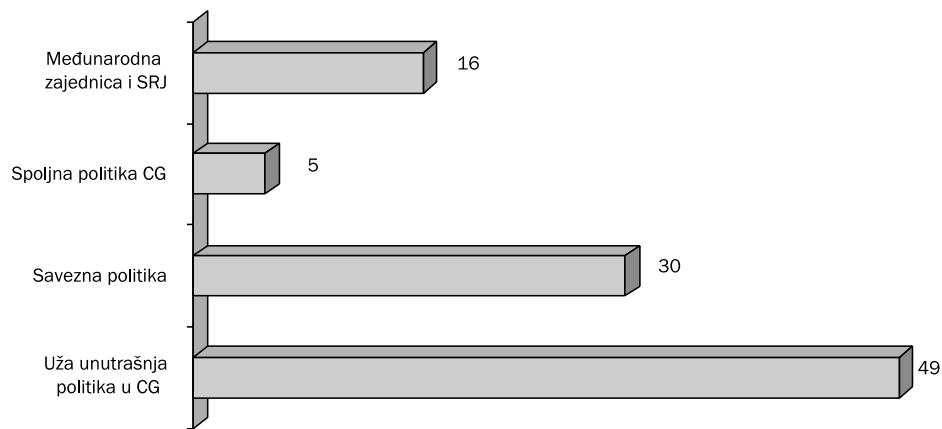
Ostao je veoma jak utisak da se iza navodno "objektivističkog" tretmana zivanja i šireg spektra plasiranih informacija krila, zapravo, spretno plasirana (dobro upakovana i 'profesionalno' zamaskirana) naklonjenost jednoj od konfrontiranih

U devetom minutu Dnevnika 2 13. maja objavljena je samo informacija da je u Crnoj Gori izborna tišina pred lokalne izbore zakazane za 15. maj; izbora neće biti samo u Podgorici i Herceg Novom jer su održani 2000. godine.

političkih opcija - dakako, onoj koja je nasuprot "suverenističkoj". "Navijanje" je, istini za volju, bilo relativno sofisticirano (*placement* informacija, oprema, tonsko-vizuelno pokrivanje), ali, YulInfo je, dosledno, nastojao da opravda ono YU! Možda legitimno (ko je tu finansijer?!), ali ne baš profesionalno...

Tematski spektar bio je nešto razuđeniji nego na državnoj TV Republike Srbije, teme su bile iznijansirane, naspram gotovo 'apotekarskim terazijama' kojima je odmeren balans (ukrupnjenih) unutrašnji i spoljnopolitičkih tema na potonjem mediju. (Videti Grafikon 3.) Na YulInfo je ovaj odnos bio jasno u korist unutrašnji političkih tema - 4 : 1. (Grafikon 3. i Tabela 5 u Prilogu)

Grafikon 3. Teme na Vestima YulInfo

Iz podataka u Tabeli 5. vidljiv je značaj koji je YulInfo pridavao, pre svega, disputima na političkoj sceni Crne Gore. Na vrhu liste publiciteta su kontroverze oko (ne)ostavke vlade premijera Filipa Vujanovića, parlamentarna sporenja oko Beogradskog sporazuma, "prognoze" i licitiranje postizbornih koalicija, 'zvekanje' vanrednim parlamentarnim izborima...rečju, jedna dosta konfliktna percepcija (i prezentacija) složene političke dinamike u 'drugom oku' (razrokom). U svemu tome su pomalo 'zagubljeni' lokalni izbori, kao gotovo nevažan detalj koji, ipak, treba da pripomogne u makropolitičkim pomeranjima koja su bila (paradoksalno) očekivana i, slabo skriveno, prižeљkivana.

Prva faza

Ovu fazu je obeležila krucijalna dilema: da li su medijski poslenici (različitim medijima) prisustvovali i svedočili (o) istom događaju, odnosno gde su granice 'legitimne' razlike u percepciji, interpretaciji (potom i u izveštavanju) događaja?

U ovoj fazi dominirale su informacije o raspravama u crnogorskom parlamentu povodom različitih (oprečnih) tumačenja Beogradskog sporazuma, zatim o krizi i "igrama reči" oko ostavke vlade premijera Vujanovića, nešto skromniji publicitet dat je natezanjima oko izbora eksperata za pisanje Ustavne povelje. Na spoljno-političkom planu dominirale su informacije o delovanju, tj. pritiscima EU - Havijske Solane i njegovih izaslanika, Đentilinija i Lene²⁷ - u vezi sa implementacijom Beogradskog sporazuma. Kraj ove faze obeležila je poseta predsednika Mila Đukanovića SAD, koja je korektno, mada nepotpuno i pomalo „odloženo“ najavljena i ispraćena.

U žiži pažnje bile su parlamentarne rasprave, ali prelomljene kroz prizmu YulInfo. Tako je 22. aprila vest da Odbor Skupštine CG za politički sistem nije postigao konsenzus o predlogu zaključaka koji se odnose na Sporazum o preuređenju odnosa između Srbije i CG, jer je predstavnik SNP napustio sednicu (zbog toga što DPS pokušava da Sporazum protumači kao razlog za stvaranje Unije država umesto državne zajednice Srbije i Crne Gore), pokrivena prilogom u kojem se malo detaljnije objašnjava šta se događa oko Sporazuma i Ustavne povelje. Radio B92 je emitovao znatno iscrpljuju vest o *istom* događaju.²⁸

Druga omiljena tema YulInfo bila je kriza vlade, Vujanovićevo 'jesam-nisam' "podneo ostavku". Ove vesti su čak katkad opremane tonski i vizuelno (doduše, 'pozajmicama' sa TV Crne Gore) a činjeni su pokušaji da se čuju obe strane, mada na različit način. Tako je 25. aprila u šestom minutu emitovana vest da je odloženo

²⁷ U osmom minutu emitovana je vest da je Havijer Solana od crnogorskog predsednika Mila Đukanovića i lidera SNP Predraga Bulatovića zatražio da se neodložno primeni Sporazum o preuređenju zajedničke države. Solana je ukazao na nužnost što skorijeg početka rada na izradi Ustavne povelje i podukao da je to važno za jačanje regionalne bezbednosti i uključivanje Srbije i Crne Gore u EU. (izveštaj monitoringa, 22. 04.)

²⁸ Većinom glasova članova skupštinskog Odbora za politički sistem usvojeni su zaključci o Sporazumu o preuređenju odnosa Srbije i Crne Gore koji će biti prosleđeni Skupštini na usvajanje, a zatim će biti polazna osnova za pisanje Ustavne povelje. U zaključcima se, između ostalog, predviđa da su dve republike u državnoj zajednici, odnosno Uniji, da Skupštine država-članica zasebno odlučuju o uvođenju ratnog stanja, a Ustavnom poveljom biće definisana prava i obaveze koje zajednica ima kao jedinstven međunarodno-pravni subjekt. Izbori za Skupštinu zajednice biće obavljeni po zakonima koje donesu države-članice. Ove stavove nisu prihvatali predstavnici Socijalističke narodne partije, koji su napustili sednicu pre glasanja.

zasedanje Skupštine Crne Gore za 30. april uz dosta dramatično obrazloženje predsednice Skupštine Vesne Perović: „Sednica je odložena jer Vujanović ni danas, nakon trećeg zahteva Skupštine da precizira da li je podneo ostavku, nije odgovorio. Ovakvo ponašanje vlade predstavlja, u stvari, neku vrstu puča u Crnoj Gori, jer se želi da Skupština ostane bez rukovodećeg kadra, da vlada bude u ostavci, a da u Crnoj Gori jedino ostane institucija predsednika Republike netaknuta, što smanjam da uvodi Crnu Goru u još dublju krizu“.

Data je prilika i Vujanoviću da izjavi da je „zatražio da se konstatuje prestanak rada vlade, ali kao da to neko ne želi“. Međutim, za YuInfo nije bila vest o spekulacijama lista Dan (26. 04) da bi, nakon ostavke Filipa Vujanovića, predsednik Đukanović mogao da ponudi mandat za formiranje Vlade Svetozaru Maroviću koji, navodno, 'ima dobar rejting kod Evropske unije, a takođe je presudno uticao na stavove crnogorske vlasti u pripremi Sporazuma o preuređenju odnosa Srbije i Crne Gore'. Ali zato jeste bila vest 27. 04 da će Liberalni savez Crne Gore u Skupštini postaviti pitanje poverenja vladi ukoliko Filip Vujanović do 29. 04 ne podnese ostavku. Liberali su za ovu inicijativu dobili podršku SNP. U ovaj neobični *patchwork* informacija upakovana je (i time pomalo zabašurena) i vest koja najavljuje moguće tenzije unutar „savezne“ koalicije, naravno, povodom različitog čitanja Beogradskog sporazuma.²⁹

Program trodnevne (29. 04 - 01. 05) posete crnogorskog predsednika Mila Đukanovića SAD objavljen je 25. aprila i detaljno je prenet na B92.³⁰ Gledaoci YuInfo kanala su za posetu „saznali“ 28. 04 u kratkoj rečenici da „Milo Đukanović putuje u Vašington gde će se sastati sa Kolinom Pauelom“, a nešto više 29. 04, kada je u šestom minuti puštena vest da je „Kolin Pauel odao priznanje Milu Đukanoviću jer je prihvatio inicijativu EU o formiranju saveza sa Srbijom“. U drugoj rečenici je objavljeno s kim će se sve Đukanović sastati. Kraj posete crnogorskog predsednika SAD (01. 05.) obeležen je i tonski, izjavom Mila

²⁹ "Socijalistička narodna partija je zapretila da će bojkotovati raspravu u saveznom parlamentu o sporazumu za uređenje odnosa Crne Gore i Srbije, ako Demokratska opozicija Srbije ne prihvati stav te partije da se ustavna povelja usvoji u Saveznoj skupštini i da se poslanici na tom nivou biraju neposredno. "SNP se zalaže za čvrste garancije opstanka državne zajednice", izjavio je portparol SNP Dragan Koprivica." (Izveštaj monitoringa, 25. 04.)

³⁰ Program posete predsednika Crne Gore Mila Djukanovića SAD biće, od ponedeljka, ispunjen je susretima s državnim sekretarom Kolinom Pauelom i mnogim drugim predstvincima Bušove administracije i Kongresa, kao i sa predstvincima Svetske banke. Pored toga, za sredu je predviđeno Đukanovićovo istupanje na tribini Instituta za mir, na temu "Mesto i evropska perspektiva Crne Gore u okviru novog državnog ustrojstva sa Srbijom", a koja predstavlja glavni povod za posetu Đukanovića Vašingtonu. (B92, 26. 04.)

Đukanovića.³¹

Međutim, istog dana nije objavljeno da je u Crnoj Gori započela kampanja za lokalne izbore, koji su zakazani za 15. maj kao i da u izbornoj trci učestvuje 7 koalicija koje se bore za pobedu u 19 opština. Liberalni savez je jedina partija koja će u svim opštinama nastupati samostalno.

Značajan publicitet je 28. i 29. 04. u prvim minutima vesti dat poseti izaslanika Havijera Solane, Đentilinija i Lene, Podgorici (via Beograd), čija je misija u drugom minuti najave prvog dana objašnjena kao „pomoći u pronalaženju rešenja za suprotstavljene stavove političkih tabora o mehanizmima i ovlašćenjima buduće države“, dok je drugog dana u prvom minuti ova uloga nešto proširena: izaslanici Havijera Solane putuju prvo u Beograd pa potom u Podgoricu da bi razgovarali o „primeni Beogradskog sporazuma i krizi vlade u Podgorici“.

Druga faza

Onako kako nastupajući lokalni izbori (nisu) najavljeni, tako je praćena i predizborna kampanja. Pošto YuInfo, odnosno gledaoci ovog kanala nisu „znali“ da su lideri svih parlamentarnih stranaka najavili da se u kampanji „neće baviti takozvanim državnim pitanjima, kao što je status Crne Gore, već da će naglasak staviti na rešavanje socijalnih i ekonomskih problema“, u sporadičnim vestima su uži bili upravo 'državotvorni' disPUTI i međusobna prepucavanja lidera. Pri tome se samo između redova i kroz delove objavljenih izjava moglo naslutiti da su one izgovarane povodom 'nekakvih' izbora. Navešću tri karakteristična primera.

1) Petog maja je u 14 minuti je objavljeno da je Milo Đukanović izjavio „da će usvajanje Ustavne povelje i formiranje zajedničkih institucija Srbije i Crne Gore biti

³¹ "Mislim da ne grijješim ako kažem da su svi sagovornici, na čelu s državnim sekretarom Pauelom, izrazili punu podršku ukupnoj državnoj politici Crne Gore, a prije svega našim naporima na sprovodenju reformi i europeizaciji crnogorskog društva. Pošto je ova posjeta organizovana neposredno posle potpisivanja sporazuma o principima budućih odnosa sa Srbijom, smatram veoma važnim da su svi naši sagovornici u Vašingtonu dali punu podršku tom potezu Crne Gore i da ga smatraju odgovornim i mudrim zbog uvažavanja regionalnih interesa i uvažavanja potrebe očuvanja regionalne stabilnosti. Na liniji takvih ocjena dobili smo i najavu vrlo konkretnе finansijske i svake druge podrške Crnoj Gori.“ Predsednik Crne Gore je oputovao iz Vašingtona posebno ohrabren uspešnim razgovorima s predstvincima međunarodnih finansijskih organizacija. "To je nova stranica u našim odnosima s MMF i Svjetskom bankom i veoma smo zadovoljni kako je ta saradnja počela tokom protekle godine. Veoma je važno da smo prveli kraju realizaciju značajnog kreditnog projekta za strukturno prilagođavanje Crne Gore i očekujem da će, nakon dodatnih majske konsultacija, tokom juna na bordu direktora SB, biti odobren taj kredit Crnoj Gori. Riječ je o kreditu koji će odmah biti operativan, na nivou od 15-16 miliona dolara", rekao je Đukanović, najavljujući mogućnost da Crna Gora dobije u tom paketu i dodatnih 5 miliona dolara za rešavanje problema u oblasti energetike.

završeno u predviđenom roku" i da je „optužio SNP da vrši opstrukciju tog procesa u saveznom parlamentu kako bi u kampanji za lokalne izbore pokazala svoju važnost tako što će ucenjivati Srbiju".

2) Da ne bi bilo 'neravnoteže', odmah potom je puštena fono izjava Dragana Koprivice, portparola SNP, koji je rekao „da je došlo vrijeme za rušenje imperije Đukanovića" i „da je SNP jedna od okosnica opstajanja Crne Gore i Srbije".

3) A lider Narodne stranke Dragan Šoć izjavio je kako NS neće u koaliciju sa DPS posle lokalnih izbora, što je potvrdio i portparol DPS Igor Lukšić.

O uređivačkoj (ne)konceptiji Vesti YulInfo možda najrečitije govori blok 'sitnih' vesti, objavljenih „u paketu" 06. maja: (1) Milo Đukanović ocenio da je inicijativa za raspisivanje referendumu za samostalnu Srbiju znak da se ta republika „okreće sebi"; (2) Miodrag Živković ocenio da je izjava lidera SNP Predraga Bulatovića da bi njegova stranka podržala vladu čiji bi premijer bio iz Liberalnog saveza Crne Gore „nedobronamerna"; (3) Predrag Drecun, potpredsednik Narodne stranke, ponovio je da njegova stranka neće formirati vladu sa DPS; (4) Predsednik SDP Ranko Krivokapić kaže da neki vide vraćanje NS u vladu kao izlaz iz krize, ali da to nije moguće; (5) na kraju i vest da će ambasador SAD Vilijam Montgomeri razgovarati sutra u Podgorici sa Đukanovićem i liderima parlamentarnih CG stranaka.

Rečju, potpuni galimatijas poluiinformacija koje nisu kontekstualizovane i između kojih postoje, moguće, neke skrivene međusobne veze, čije niti, međutim, verovatno može da poveže samo redakcija koja ovako pakuje ključne vesti. 'Khortine' ovih vesti rasule su se po informativnom prostoru YulInfo kanala tokom narednih nekoliko dana, pa se naknadnom rekonstrukcijom (za koju običan gledalac nema priliku) moglo samo naslutiti šta se zapravo dešavalo na crnogorskoj političkoj sceni: zašto neko neće u (koncentracionu) vladu - u koju ga nikо ne zove, zašto je i gde (inače, u Kolašinu) Milo Đukanović izjavio kako su pre-vremenim parlamentarni izbori drugi način za izlazak iz krize ukoliko se ne postigne dogovor o novoj vladu između DPS, SDP i Liberalnog Saveza Crne Gore.³² Nije se, međutim, moglo razabratи zašto je Đukanović boravio i govorio u Kolašinu. Kojim

³² "Predsednik Crne Gore Milo Đukanović odbacio je ideju o vanrednim parlamentarnim izborima u Republici, ocenjujući da je za Crnu Goru sada bolje da formira reformsku vladu. "Uložićemo napore da se dogovorimo o novoj vladu zato što mislim da bi bilo prilično neracionalno da idemo na nove izbore samo godinu dana nakon prethodnih. To traži ogromno vreme, ogromnu energiju, dosta novca, a nije se značajnije promenila politička scena Crne Gore. Bilo bi racionalnije da formiramo vladu posvećenu reformama i rešavanju ekonomskih problema i da naredne tri godine iskoristimo pre svega za to", rekao je Đukanović. On je izjavio da nema ništa protiv "žive političke utakmice u Crnoj Gori", ali da uvek treba znati "gdje je granica i gdje počinje šteta za Crnu Goru." (B92)

povodom je američki ambasador u SRJ Vilijam Montgomeri doputovao u Podgoricu i razgovarao sa predstavnicima političkih stranaka moglo se nazreti iz objavljene izjave političkog komentatora Nebojše Medojevića, koji smatra da je Montgomeri izvršio pritisak na Đukanovića da ne formira „suverenističku", već da formira vladu sa Narodnom strankom. Na što je Predrag Drecun, jedan od lidera ove stranke, replicirao da je to u suprotnosti sa ciljevima NS koja se zalaže za zajedničku državu sa Srbijom (08. 05.). Kao što se bez vesti (koja nije objavljena) o saopšteњу posle razgovora Đukanovića i Montgomerija, gde je crnogorski predsednik izrazio zahvalnost Vladi SAD „za podršku i spremnost da nastavi finansijsku i drugu pomoć crnogorskim reformama", nije mogla razumeti niti objavljena izjava Montgomerija „da će demokratske snage u Crnoj Gori ostati značajan partner u obnovi regiona".

Treća faza

Već na samom početku ove faze (nedelju dana pred održavanje lokalnih izbora) dotadašnja gotovo uzorna retorika – uz samo poneku 'varnicu' ili jaču reč – ozbiljno je uzdrmana dvema „politički nekorektnim" izjavama predsednika SNP Predraga Bulatovića, koje su izazvale neprijatno podsećanje na govor netrpeljivosti, za koji smo mislili da je ostao iza nas. On je 'prozvao' Mila Đukanovića i Filipa Vučanovića „da se odrede povodom odluke SO Ulcinj da promene naziv nekim ulicama u gradu i da im daju imena zloglasnih albanskih nacionalista". Dodao je da se iza promena ulica nazire nešto opasno. „SNP osnovano sumnja da Đukanović i DPS tajno dogovaraju stvaranje velike Albanije", rekao je Bulatović (09. 05). Na ove ispade etno-političke nekorektnosti nije bilo zvaničnih reakcija, ili bar one nisu objavljene.

Zaoštrevanje diskursa je nastavljeno do predizborne tišine, naročito od strane opozicije (najava „rušenja vladajućeg režima u Crnoj Gori tokom ove godine", ponovo Predrag Bulatović, na predizbornom skupu u Danilovgradu), a ključne parlamentarne stranke su se „dosledno" držale predizbornih obećanja o prioritetnim temama kampanje, što se može ilustrovati osnovnim akcentima iz nekih predizbornih nastupa lidera dva najznačajnija kompetitora na predstojećim izborima: „Predrag Bulatović je na predizbirnoj tribini SNP u Pljevljima istakao da Beogradski sporazum predstavlja očuvanje zajedničke države Srbije i Crne Gore. On je optužio DPS da taj sporazum želi da predstavi kao savez samostalnih država" (10. 05.); „potpredsednik DPS Svetozar Marović izjavio je da Beogradski sporazum

predstavlja siguran korak ka demokratskoj, evropskoj i bogatijoj Crnoj Gori; „Predrag Bulatović je na predizbornom skupu u Danilovgradu demantovao tvrdnje da će Narodna stranka posle lokalnih izbora formirati vladu sa DPS“; „Milo Đukanović je izjavio da će njegova DPS posle lokalnih izbora ponovo uputiti poziv SDP-u i LSCG da razgovaraju o formiranju nove vlade“ (sve vesti objavljene 11. 05). Ni „E“ od ekonomije, niti „S“ od standarda ili socijalnih pitanja. A u međuvremenu se (ispotih) 'zakotrljavao' štrajk zaposlenih u 'ponosu crnogorske privrede' i/ili eksterne privatizacije - pivari 'Trebjesa' u Nikšiću, u kojoj inostrani direktor iz multinacionalne kompanije na socijalni protest zaposlenih 'hladnokrvno' uzvraća pretnjom stečajem i gašenjem branda koji je međunarodno registrovani i zaštićeni trademark. Toliko o političkoj doslednosti i poštovanju biračkog tela, da se ne pominje "proevropski, moderno" orientisana Crna Gora.

S druge strane, da je u balkanskoj političkoj „krčmi“ put od 'zapaljivih' političkih diskursa do energetski ubojitijih 'argumenata' odavno veoma skraćen, ukazala su i dva događaja, koja s (normalnom) politikom, kao „umešošću mogućeg“, imaju malo direktnе veze, ali su (gotovo) neizostavni deo naših izbornih 'komada' s pevanjem (guslanjem), potom i pucanjem. U dubokom muku predizborne tišine (14. 05) medijski gromko je odjeknula eksplozija bombe 'kašikare', bačene u zoru na prostorije Opštinskog odbora SNP u Nikšiću, u kojoj srećom, osim građevinskih, nije bilo tragičnijih 'kolateralnih' oštećenja. Opomena, signal ili simbol nepomirljivih 'istorijskih' (mega)političkih raskola, u kojima je iracionalnost (pseudo)politike ubrzanih i 'skraćenih' (definitivnih) rešenja ponovo potisnula (dosadnu i monotonu) racionalnost sagledavanja, sameravanja i usklađivanja suprotstavljenih političkih interesa? Problem, evidentno, spada u široko polje kontroverzi naše političke (ne)kulture, čijem rasvetljavanju ovde nije mesto. Treba ipak reći: uloga medija u ovom polju je nezaobilazna. Yulinfo je delovao profesionalno jer je izvestio o ovom događaju, za razliku od medija koji su to *prečutali*. Ipak, drugo pitanje se istovremeno otvorilo: zašto ovaj medij *nije* izvestio o relativno 'benignijim' - manje „eksplozivnim“ - prethodnim incidentima, u kojima su (od nekoga ?!) pretučeni aktivisti SRS u Nikšiću, odnosno aktivisti koalicije „Zajedno za Jugoslaviju“ u Budvi, dok su lepili predizborne plakate? Odgovornost je medija što su ovi *benigni* incidenti prečutani. Da nisu - da li bi možda bilo manje 'kolateralne' srće i šuta u Nikšiću? Drugim rečima, da li bi obelodanjivanje prethodnog 'minornijeg' nasilja s 'političkom' pozadinom, moguće, delovalo preventivno (dakle, odbijajuće) na motivaciju aktera radikalnijeg nasilja? Ili, u krajnjoj liniji, upozoravajuće na aktere koji političko nasilje *moraju* da spreče? Ma s koje strane ono dolazilo...

UMESTO ZAKLJUČKA: ZAŠTO PREČUTKIVANJA?

Komparativna analiza izveštavanja medija u Srbiji povodom lokalnih izbora u Crnoj Gori u maju 2002. godine više je otvorila brojne kontroverze, no što je pružila nedvosmislene odgovore na složeno i (mislili smo, tj. nadali smo se, razrešivo) konstruktivno pitanje o ulozi medija u isprepletenim političkim zbivanjima, koja bi (trebalo da pruži) doprinos rasvetljavanju i demistifikaciji (naizgled zamršenih) interesno-političkih konflikata, u cilju zaštite interesa javnosti (po definiciji, *opšteg dobra*). Nažalost, nalazi su (pre)daleko od optimističkih očekivanja ili prepostavki. Mediji i njihovi ključni poslenici su ostali uporno "dosledni" svojoj 'naučenoj' ulozi *ancilae politicae* (služančadi aktuelne politike), ma kako ona 'situaciono' bila definisana: važno je bilo biti na (procenjenoj, aktuelnoj) 'pravoj strani'. Kad se 'prava' strana, nakrivi... "obrnuciemo kaput". Do sledećeg signala o promeni smera "ruže vetrova". Neke su lekcije, izvesno, uspešno apsolvirane - *wellcome to Orwell, again*: ono što nije objavljeno, nije se ni dogodilo. Ukoliko činjenice ne odgovaraju 'javnom' (dakle, virtualnom) konstruktu - utoliko *gore* po činjenice! Medijska manipulacija činjenicama je promenila image: doista, nema više grubog laganja o faktima (to je primitivno i 'prozirno'); jednostavnije je bilo (pri)činiti da *fakata u javnoj komunikaciji* više *ne-ma!* Metodologija je bila 'više nego' jednostavna: *prečutkivanje* (ignorisanje, marginalizovanje, 'zaturanje' i 'zabašurivanje'). A ako je kome do dokonog 'don-kihot-skog' traganja za "zagubljenim faktima", neka se potradi - ko mu je kriv za naivnost i gubljenje vremena... Pravila igre su, ionako, čvrsto etablirana.

Zbunjen i zaveden (= *seduced*) uočenim deficitom objavljenih informacija o (ipak) relevantnim zbivanjima u Crnoj Gori, koje su bile medijski *prezentirane* javnosti u Srbiji i Crnoj Gori, pokušao sam (istina, samo u trećoj fazi monitoringa) da uporedim *dostupne* vesti na različitim *news services* sa onim koje su iskoriscene. Rezultati su zanimljivi i - poučni. Zvanična državna agencija *Tanjug* je u posmatranom periodu objavila na svom Web-site 139 vesti, od čega se 23 (16,5%) odnosilo na zbivanja u Crnoj Gori. Agencija *Beta* je na svom site objavila 172 vesti, od kojih se 23 (13,4%) doticalo zbivanja u Crnoj Gori. Napokon, *Fonet* je objavio ukupno 60 vesti, od kojih su se dve (3,3%) ticale Crne Gore. U proseku, nešto više nego svaka deseta vest bila je vezana za Crnu Goru. Doista, da li je Crna Gora tada još uvek stanovala ovde?! I ko je, zapravo, *prečutkivao* i/ili ignorisao informacije? U dobroj meri, izgleda, zvanični agencijski izvori. No, to ne rehabilituje (u potpunosti) odgovornosti posmatrane, široko dostupne medije. Naime, moderni mediji se ne

oslanjaju isključivo na agencijske izvore (što je odavno anahron i komotan pristup informacijama). Šta je sa pribavljanjem autentičnih informacija from the field? Da ne pominjemo 'istraživačko novinarstvo'. Izgleda da su ovo lekcije čiji prvi pasusi tek treba da se sriču u procesu emancipacije medija od 'lagodne' uloge društvenopolitičkih 'servisera' za jednokratnu upotrebu. A tek su brojni izbori pred nama: između čega ćemo birati, ako će opcije biti ovako monodimenzionalno 'predodređene'?

PRILOG

Raspored tema – na Dnevniku 2 TVB1

	%	Teme	%
(1) „Uža“ unutrašnja politika u CG	33	Lokalni izbori	18
		Vlada i premijer	7
		Parlament	4
		Opozicija u Crnoj Gori	4
(2) „Savezna“ politika	33	Sporazum o preuređenju odnosa u SRJ	11
		Ustavna povelja	11
		„Savezna koalicija“	11
(3) Spoljna politika CG	15	Bilateralni susreti predstavnika CG sa predstvincima međunarodne zajednice	15
(4) Međunarodna zajednica i SRJ	18	Delovanje EU	11
		Delovanje SAD	7

Raspored tema – na Vestima u 21 na YuInfo

	%	Teme	%
(1) „Uža“ unutrašnja politika u CG	49	Lokalni izbori	3
		Post-izborne (vladine) koalicije	11
		Vlada i premijer	19
		Parlament	11
		Opozicija u Crnoj Gori	3
		Vanredni parlamentarni izbori	3
(2) „Savezna“ politika	30	Sporazum o preuređenju odnosa u SRJ	11
		Ustavna povelja	11
		„Savezna koalicija“	5
		Referendum o samostalnosti Srbije	3
(3) Spoljna politika CG	5	Bilateralni susreti predstavnika CG sa predstvincima međunarodne zajednice	5
(4) Međunarodna zajednica i SRJ	16	Delovanje EU	11
		Delovanje SAD	7

IV PARALELNO BROJANJE GLASOVA

PRIPREME

Lokalni izbori u Crnoj Gori organizovani su u 19 opština na kojima je bilo ukupno 846 biračkih mesta sa 306011 upisanih birača. Najviše biračkih mesta bilo je u Nikšiću, 132, a najmanje u Tivtu i Budvi, po 18. Na svakoj opštini je korišćen proporcionalni izborni sistem.

Na prethodnim posmatranjima izbora za paralelno brojanje glasova smo koristili dve osnovne metode:

- za brzu procenu smo koristili direktno javljanje telefonom i statističku metodu reprezentativnog uzorka,

- za masovno prikupljanje podataka smo koristili distribuiran unos i obradu podataka.

Te dve metode je razdvajala nemogućnost da se u kratkom vremenu na jednom mesto jave podaci sa svih biračkih mesta, jer bi to zahtevalo suviše telefona i svih pratećih resursa.

Za lokalne izbore u Crnoj Gori reprezentativni uzorak nije mnogo pomagao, jer je svaka opština bila nezavisna izborna jedinica, a broj biračkih mesta u opštini je suviše mali da bi uzorak mogao biti znatno manji od ukupnog broja biračkih mesta. Sa druge strane smo procenili da je ukupan broj biračkih mesta na svim opštinama takav da ipak nije nemoguće prikupiti kompletne rezultate telefonom.

Odlučili smo da radimo slično kao što smo prethodno radili reprezentativan uzorak, samo što će „uzorak“ da čine sva biračka mesta.

PROCES PRIKUPLJANJA, OBRADE I PREZENTOVANJA PODATAKA

Podaci su prikupljeni telefonom, tako što su se posmatrači sa svih biračkih mesta javljali direktno u obradni centru koji se nalazio u prostorijama CEMI-ja u Podgorici.

Oko izbora

U obradnom centru se nalazilo jedanaest telefonskih linija vezanih na zajednički broj telefona, tako da su svi posmatrači birali isti broj prilikom javljanja. Kod svakog telefona sa nalazio po jedan računar sa aplikacijom za unos primljenih podataka. Operater je od posmatrača sa biračkog mesta primao podatke i unosio ih u računar. Računari su bili povezani sa centralnom bazom, gde su se slivali svi podaci.

Da bi se maksimalno smanjila mogućnost grešaka na terenu, za svako biračko mesto je štampan poseban zapisnik koji je bio prilagođen tom biračkom mestu i opštini na kome se to biračko mesto nalazilo. Pored broja, naziva i adrese biračkog mesta, svaki zapisnik je imao posebno formirano šifru biračkog mesta koja je korišćena kao početna identifikacija u razgovoru posmatrača sa operaterom. Podatke koje javlja posmatrač je prvo zapisivao u zapisnik. Na kraju javljanja operater posmatraču saopštava šifru potvrde prijema koju formira računar. Šifru potvrde prijema posmatrač takođe upisuje u zapisnik, čime zapisnik dobija i ulogu potvrde da su podaci javljeni.

U uputstvu za posmatrača je detaljno opisana procedura javljanja podataka uključujući tok razgovora sa operaterom.

Prikljupeni podaci su statistički obrađivani. Pored procene rezultata za svaku opštinu, formirana je i procena rezultata na hipotetičkim republičkim izborima. U ovoj proceni je urađena extrapolacija na celu teritoriju Crne Gore, uključujući Podgoricu i Herceg Novi, u kojima nisu održavani lokalni izbori. Kao i do sada, u statističkoj obradi nam je pomogao Strategic Marketing.

Udarno prezentovanje procene rezultata bilo je na konferencijama za štampu. Za konferenciju za štampu je bilo potrebno pripremiti sledeći materijal: odštampane tabele iz kojih će se čitati podaci, odštampane tabele sa grafikonima koje će se deliti novinarima i slajdove za video projektor. Od trenutka kada se doneše odluka da se sa tekućim presekom ide na konferenciju za štampu, pa do završetka pripreme materijala (ne računajući umnožavanje većeg broja primeraka za novinare) predviđen je rok od 15 minuta. Pošto za svaku opštinu treba predstaviti procenu rezultata, priprema materijala je morala da bude potpuno automatizovana. Pored podataka za konferenciju za štampu, rezultati su prezentovani i na Web sajtu CeSID-a.

Sledeće slike ilustruju tok podataka: zapisnik, unos, obrada i prezentacija.

PARALELNO BROJANJE GLASOVA

CEMI & CeSID - LOKALNI IZBORI CRNA GORA 2002.
IZVJEŠTAJ SA BIRAČKOG MJESTA

Šifra biračkog mjesta : **0805** Telefon: **081 622 440**

Opština	Bar
Broj bm	57
Naziv i adresa	OŠ „MEKSIKO“ OD L-P

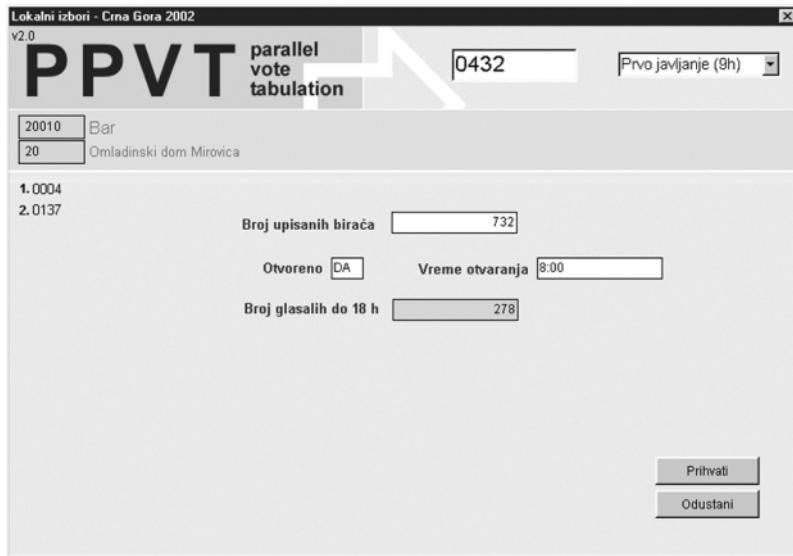
Javljanje u 9	
Broj birača iz biračkog spiska (broj upisanih)	
Biračko mjesto otvoreno u (časova i minuta)	
Šifra potvrde prijema	

Javljanje u 18	
Broj birača koji su glasali do 18h	
Šifra potvrde prijema	

Javljanje nakon prebrojavanja glasova	
A1	Ukupan broj upisanih birača
A2	Ukupan broj glasalih
A3	Ukupan broj nevažećih glasačkih listića
A4	Ukupan broj važećih glasačkih listića
B1	DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI
B2	SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA CRNE GORE – MOŠO ORLANDIĆ
B3	PATRIOTSKA KOALICIJA ZA JUGOSLAVIЈU (NS SRS DR VOJISLAV ŠEŠELJ)
B4	GRAĆANSKA PARTIJA CRNE GORE
B5	SVI ZA BAR – BAR ZA SVE – DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA CRNE GORE
B6	LSCG – VASILije VASKO MILANOVIĆ
B7	KOALICIJA ZAJEDNO ZA BAR – SNP-NS-SNS
B8	
B9	
B10	
Šifra potvrde prijema	

Zapisnik posmatrača

Oko izbora

Aplikacija pomoću koje operater unosi podatke

PPVT - Crna Gora lokalni izbori 2002															
Lokalni izbori		Projekcija republičkih izbora		Rečnik		Odziv		Bračka mesta		Liste		Database int		SQL monitor	
SifraOpštine	BrojBM	ObradjenobM	Upisano	Izšlo	Nevalješi	Valeži	L1	L2	SDP	SNP-NS-SNS	N				
20168	18	18	10292	6667	135	6532	256	2656	1035						
20168	18	10292	64.78	2.02	97.98	3.84	39.84	15.52	100.0						
20168		M = 32					1	14	5						
20184	32	31	15487	9527	95	9432	1584	2513	1686						
20184	32	31	15487	61.52	1.00	99.00	16.63	26.38	17.70	96.88					
20184		M = 33					6	9	6						
20206	36	35	14518	10349	144	10192	575	61	4556						
20206	36	35	14518	71.28	1.39	98.48	5.56	0.59	44.02	97.22					
20206		M = 33					2	0	16						
20214	23	22	2361	2099	22	2075	124	38	970						
20214	23	22	2361	88.90	1.05	98.86	5.91	1.81	46.21	95.65					
20214		M = 31					1	0	15						
20222	23	23	4345	3414	31	3383	80	2053	223						
20222	23	23	4345	78.57	0.91	99.09	2.34	60.13	6.53	100.0					
20222		M = 30					0	19	2						

Aplikacija za statističku obradu podataka

53

PARALELNO BROJANJE GLASOVA

Promena raspoloženja biračkog tela u odnosu na prethodne izbore

54

Oko izbora

Procena izlaznosti u 18:00

Opština	izlaznost u 18h	Opština	izlaznost u 18h
Bar	46.1 %	Plav	54.3 %
Bijelo Polje	60.5 %	Plužine	70.2 %
Budva	58.2 %	Pljevlja	59.0 %
Danilovgrad	56.2 %	Rožaje	53.6 %
Žabljak	72.8 %	Tivat	45.5 %
Berane	61.0 %	Ulcinj	46.6 %
Kolašin	69.8 %	Cetinje	54.2 %
Kotor	50.9 %	Šavnik	68.9 %
Mojkovac	67.8 %	Andrijevica	65.2 %
Nikšić	63.0 %	Ukupno	57.3 %

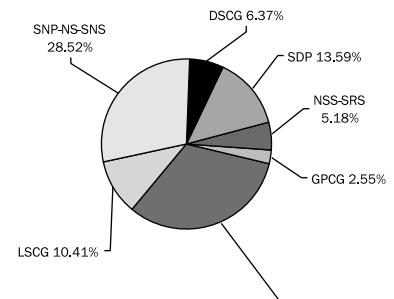
Dinamika pristizanja rezultata

vreme	broj biračkih mesta sa kojih su prispeli rezultati	vreme	broj biračkih mesta sa kojih su prispeli rezultati
9:15	28	11:00	667
9:30	113	11:30	736
9:45	203	12:00	752
10:00	307	12:30	768
10:15	429	1:00	794
10:30	542	2:00	801
10:45	613	konačno	808

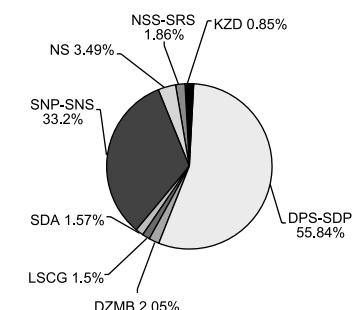
PARALELNO BROJANJE GLASOVA

Konačna procena rezultata po opštinama

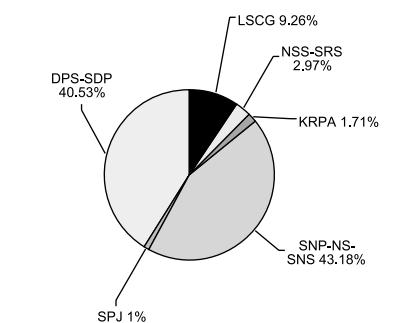
Bar	Broj biračkih mesta	60	
	Obrađena biračka mesta	59	
	% biračkih mesta	98,33 %	
	% biračkog tela	97,63 %	
	Upisano	27924	
	Izašlo	62,75 %	
	Nevažeći	1,52 %	
	Važeći	98,49 %	
	DSCG	6,37 %	2
	SDP	13,59 %	5
	NSS-SRS	5,18 %	1
	GPCG	2,55 %	0
	DPS	31,80 %	12
	LSCG	10,41 %	4
	SNP-NS-SNS	28,52 %	11

Bijelo Polje	Broj biračkih mesta	94	
	Obrađena biračka mesta	93	
	% biračkih mesta	98,94 %	
	% biračkog tela	99,56 %	
	Upisano	38156	
	Izašlo	72,24 %	
	Nevažeći	1,21 %	
	Važeći	100,31 %	
	DPS-SDP	55,84 %	23
	DZMB	2,05 %	0
	LSCG	1,50 %	0
	SDA	1,57 %	0
	SNP-SNS	33,20 %	13
	NS	3,49 %	1
	NSS-SRS	1,86 %	0
	KZD	0,85 %	0

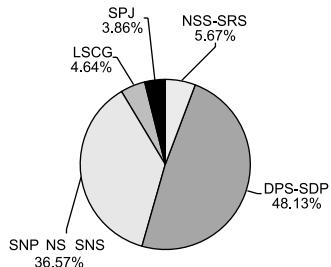

Budva	Broj biračkih mesta	18	
	Obrađena biračka mesta	18	
	% biračkih mesta	100,00 %	
	% biračkog tela	99,99 %	
	Upisano	11198	
	Izašlo	74,87 %	
	Nevažeći	1,35 %	
	Važeći	98,63 %	
	LSCG	9,26 %	3
	NSS-SRS	2,97 %	0
	KRPA	1,71 %	0
	SNP-NS-SNS	43,18 %	15
	SPJ	1,00 %	0
	DPS-SDP	40,53 %	14

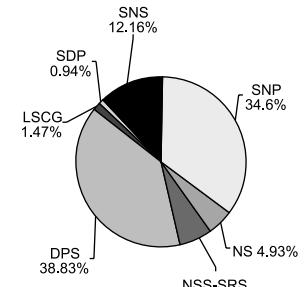

Oko izbora

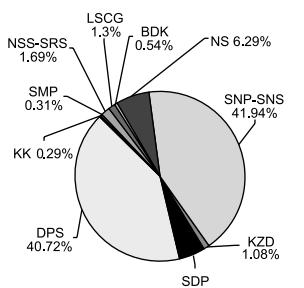
Danilovgrad	Broj biračkih mesta	32
	Obrađena biračka mesta	31
	% biračkih mesta	96.88 %
	% biračkog tela	99.41 %
	Upisano	11099
	Izašlo	74.48 %
	Nevažeći	1.14 %
	Važeći	98.86 %
	NSS-SRS	5.67 % 2
	DPS-SDP	48.13 % 17
	SNP-NS-SNS	36.57 % 12
	LSCG	4.64 % 1
	SPJ	3.86 % 1

Žabljak	Broj biračkih mesta	22
	Obrađena biračka mesta	22
	% biračkih mesta	100.00 %
	% biračkog tela	100.00 %
	Upisano	3451
	Izašlo	82.90 %
	Nevažeći	0.87 %
	Važeći	99.13 %
	SNP	34.60 % 11
	NS	4.93 % 1
	NSS-SRS	6.19 % 2
	DPS	38.83 % 13
	LSCG	1.47 % 0
	SDP	0.94 % 0
	SNS	12.16 % 4

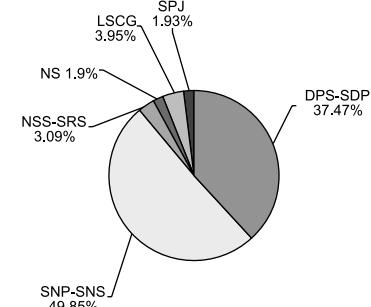

Berane	Broj biračkih mesta	69
	Obrađena biračka mesta	68
	% biračkih mesta	98.55 %
	% biračkog tela	99.80 %
	Upisano	27003
	Izašlo	71.93 %
	Nevažeći	0.94 %
	Važeći	99.06 %
	SNP-SNS	41.94 % 16
	KZD	1.08 % 0
	SDP	4.94 % 1
	DPS	40.72 % 16
	KK	0.29 % 0
	SMP	0.31 % 0
	NSS-SRS	1.69 % 0
	LSCG	1.30 % 0
	BDK	0.54 % 0
	NS	6.29 % 2

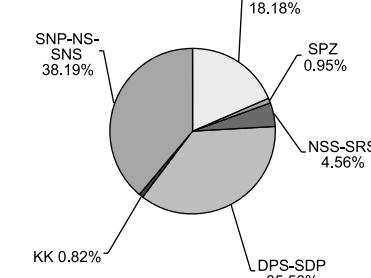

PARALELNO BROJANJE GLASOVA

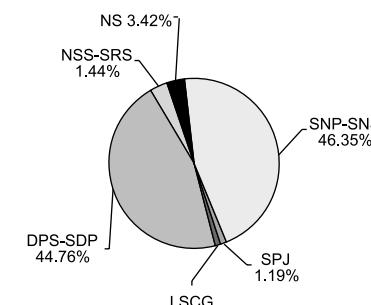
Kolašin	Broj biračkih mesta	40
	Obrađena biračka mesta	35
	% biračkih mesta	87.50 %
	% biračkog tela	93.84 %
	Upisano	7026
	Izašlo	83.26 %
	Nevažeći	1.85 %
	Važeći	98.15 %
	DPS-SDP	37.47 % 12
	SNP-SNS	49.85 % 17
	NSS-SRS	3.09 % 1
	NS	1.90 % 0
	LSCG	3.95 % 1
	SPJ	1.93 % 0

Kotor	Broj biračkih mesta	35
	Obrađena biračka mesta	35
	% biračkih mesta	100.00 %
	% biračkog tela	100.00 %
	Upisano	16756
	Izašlo	68.35 %
	Nevažeći	1.69 %
	Važeći	98.18 %
	LSCG	18.18 % 6
	SPZ	0.95 % 0
	NSS-SRS	4.56 % 1
	DPS-SDP	35.56 % 13
	KK	0.82 % 0
	SNP-NS-SNS	38.19 % 13

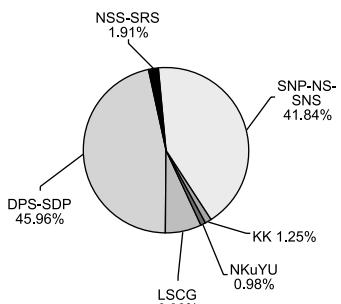

Mojkovac	Broj biračkih mesta	21
	Obrađena biračka mesta	21
	% biračkih mesta	100.00 %
	% biračkog tela	100.00 %
	Upisano	7498
	Izašlo	83.13 %
	Nevažeći	1.62 %
	Važeći	98.38 %
	SNP-SNS	46.35 % 15
	SPJ	1.19 % 0
	LSCG	1.04 % 0
	DPS-SDP	44.76 % 15
	NSS-SRS	1.44 % 0
	NS	3.42 % 1

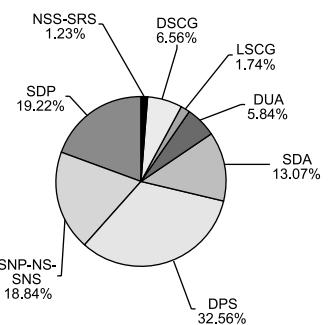

Oko izbora

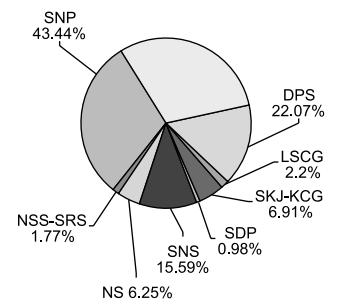
Nikšić	Broj biračkih mesta	132	
	Obrađena biračka mesta	124	
	% biračkih mesta	93.94 %	
	% biračkog tela	95.50 %	
	Upisano	50752	
	Izašlo	77.78 %	
	Nevažeći	1.18 %	
	Važeći	98.93 %	
	SNP-NS-SNS	41.84 %	18
	KK	1.25 %	0
	NKuYU	0.98 %	0
	LSCG	6.98 %	3
	DPS-SDP	45.96 %	20
	NSS-SRS	1.91 %	0

Plav	Broj biračkih mesta	30	
	Obrađena biračka mesta	30	
	% biračkih mesta	100.00 %	
	% biračkog tela	100.00 %	
	Upisano	11100	
	Izašlo	62.31 %	
	Nevažeći	0.94 %	
	Važeći	99.05 %	
	DSCG	6.56 %	2
	LSCG	1.74 %	0
	DUA	5.84 %	2
	SDA	13.07 %	4
	DPS	32.56 %	11
	SNP-NS-SNS	18.84 %	6
	SDP	19.22 %	7
	NSS-SRS	1.23 %	0

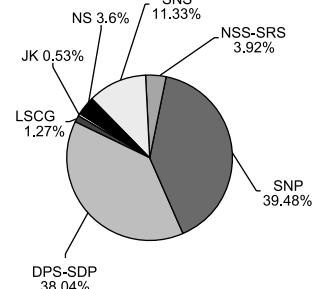

Plužine	Broj biračkih mesta	28	
	Obrađena biračka mesta	24	
	% biračkih mesta	85.71 %	
	% biračkog tela	93.90 %	
	Upisano	3143	
	Izašlo	81.01 %	
	Nevažeći	0.82 %	
	Važeći	99.18 %	
	DPS	22.07 %	7
	LSCG	2.20 %	0
	SKJ-KCG	6.91 %	2
	SDP	0.98 %	0
	SNS	15.59 %	5
	NS	6.25 %	2
	NSS-SRS	1.77 %	0
	SNP	43.44 %	15

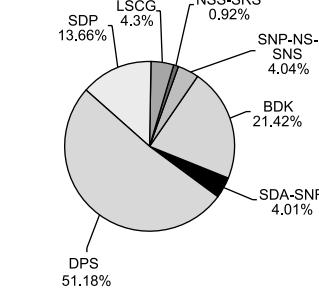

PARALELNO BROJANJE GLASOVA

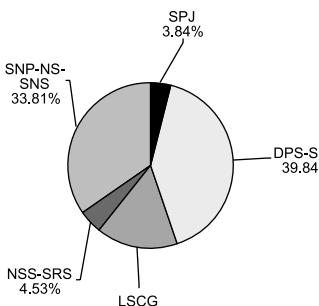
Prijevlja	Broj biračkih mesta	93	
	Obrađena biračka mesta	79	
	% biračkih mesta	84.95 %	
	% biračkog tela	94.49 %	
	Upisano	25903	
	Izašlo	75.26 %	
	Nevažeći	1.39 %	
	Važeći	98.66 %	
	NSS-SRS	3.92 %	1
	SNP	39.48 %	15
	DPS-SDP	38.04 %	14
	LSCG	1.27 %	0
	JK	0.53 %	0
	NS	3.60 %	1
	SNS	11.33 %	4

Rožaje	Broj biračkih mesta	40	
	Obrađena biračka mesta	40	
	% biračkih mesta	100.00 %	
	% biračkog tela	98.54 %	
	Upisano	17999	
	Izašlo	64.78 %	
	Nevažeći	0.50 %	
	Važeći	99.50 %	
	LSCG	4.30 %	1
	NSS-SRS	0.92 %	0
	SNP-NS-SNS	4.04 %	1
	BDK	21.42 %	7
	SDA-SNR	4.01 %	1
	DPS	51.18 %	18
	SDP	13.66 %	5

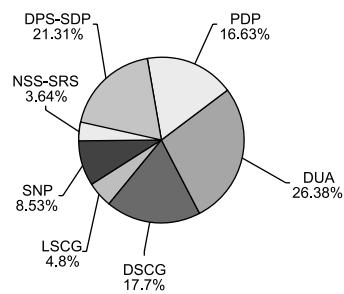

Tivat	Broj biračkih mesta	18	
	Obrađena biračka mesta	18	
	% biračkih mesta	100.00 %	
	% biračkog tela	99.99 %	
	Upisano	10292	
	Izašlo	64.78 %	
	Nevažeći	2.02 %	
	Važeći	97.98 %	
	SPJ	3.84 %	1
	DPS-SDP	39.84 %	14
	LSCG	15.52 %	5
	NSS-SRS	4.53 %	1
	SNP-NS-SNS	33.81 %	11

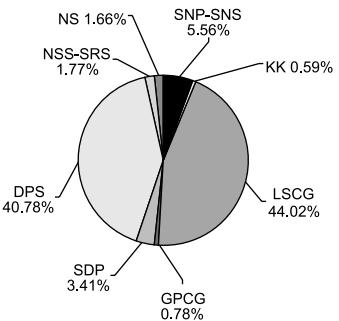

Oko izbora

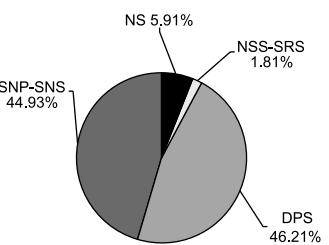
Ulcinj	Broj biračkih mesta	32	
	Obrađena biračka mesta	31	
	% biračkih mesta	96.88 %	
	% biračkog tela	99.49 %	
	Upisano	15487	
	Izašlo	61.52 %	
	Nevažeći	1.00 %	
	Važeći	99.00 %	
	PDP	16.63 %	6
	DUA	26.38 %	9
	DSCG	17.70 %	6
	LSCG	4.80 %	1
	SNP	8.53 %	3
	NSS-SRS	3.64 %	1
	DPS-SDP	21.31 %	7

Cetinje	Broj biračkih mesta	36	
	Obrađena biračka mesta	35	
	% biračkih mesta	97.22 %	
	% biračkog tela	99.41 %	
	Upisano	14518	
	Izašlo	71.28 %	
	Nevažeći	1.39 %	
	Važeći	98.48 %	
	SNP-SNS	5.56 %	2
	KK	0.59 %	0
	LSCG	44.02 %	16
	GPCG	0.78 %	0
	SDP	3.41 %	1
	DPS	40.78 %	14
	NSS-SRS	1.77 %	0
	NS	1.66 %	0

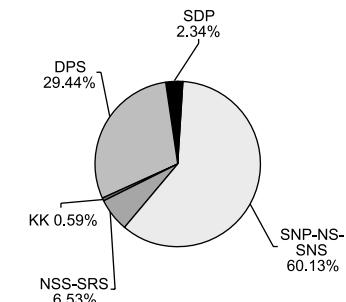

Šavnik	Broj biračkih mesta	23	
	Obrađena biračka mesta	22	
	% biračkih mesta	95.65 %	
	% biračkog tela	98.21 %	
	Upisano	2361	
	Izašlo	88.90 %	
	Nevažeći	1.05 %	
	Važeći	98.86 %	
	NS	5.91 %	1
	NSS-SRS	1.81 %	0
	DPS	46.21 %	15
	SNP-SNS	44.93 %	15

PARALELNO BROJANJE GLASOVA

Andrijevica	Broj biračkih mesta	23	
	Obrađena biračka mesta	23	
	% biračkih mesta	100.00 %	
	% biračkog tela	100.00 %	
	Upisano	4345	
	Izašlo	78.57 %	
	Nevažeći	0.91 %	
	Važeći	99.09 %	
	SDP	2.34 %	0
	SNP-NS-SNS	60.13 %	19
	NSS-SRS	6.53 %	2
	KK	0.59 %	0
	DPS	29.44 %	9

PROCENA CeSID-a: Kako bi izgledao parlament Crne Gore da su umesto lokalnih bili republički izbori?

Stranka - koalicija	%	Broj mandata
Zajedno za Jugoslaviju	37.9	30
Pobjeda je Crne Gore	44.7	37
Liberalni savez Crne Gore	7.36	5
Patriotska koalicija	3.22	2
Demokratski savez u Crnoj Gori	1.25	1
Demokratska unija Albanaca	1.32	2

V ORGANIZACIONE PRIPREME CeSID-a ZA LOKALNE IZBORE U CRNOJ GORI 2002.

Za 15. maj 2002. godine zakazani su lokalni izbori u 19 opština u Crnoj Gori. Izbori je trebalo sprovesti na ukupno 846 biračkih mesta.

Dogovoren je da CeSID posmatra ove izbore zajedno sa podgoričkim Centrom za monitoring (CEMI). U prethodnom dogovoru je predvidjeno da CeSID pomogne CEMI-ju u organizovanju mreže i u pripremanju softvera za prikupljanje podataka. U tom cilju četvoročlana ekipa CeSID-a je otputovala, krajem aprila meseca 2002. godine u Podgoricu. Takodje, planirano je i da na sam dan izbora, CeSID ima svoje posmatrače na biračkim mestima.

Centar za monitoring je sproveo kampanju za prikupljanje volontera - posmatrača. Namera je bila da se pokriju sva biračka mesta sa po jednim posmatračem. Posmatrač je bio u obavezi da se u toku izbornog dana javlja i saopštava broj izašlih birača u vreme koje je odredjeno kao vreme preseka i na kraju izbornog dana da javi rezultate. Kampanja je uspešno završena i obezbedila je pokrivenost skoro svih biračkih mesta. Svakako da su postojala i biračka mesta koja nije bilo moguće pokriti, razlog je bio nepristupačnost terena i mali broj birača na pomenu-tim biračkim mestima. Struktura mreže bila je sledeća: Zbog bolje koordinacije i geografske razuđenosti Republike, Crna Gora je „odeljena“ na tri dela: severni region, centralni region i primorje (južni region). Svaki od regiona je imao koordinatora, koji su i na prethodnim, parlamentarnim izborima 2001. koordinirali CEMI-jevu mrežu volontera i sa njima je odmah uspostavljena saradnja. Jedna ekipa CeSID-a uzela je učešće u obučavanju CEMI-jevih koordinatora i mobilnih monitora na seminaru početkom maja u kotorskom letovalištu Muo. CeSID-ove ekipe su obilazile regije i imale niz sastanaka sa regionalnim i opštinskim koordinatorima kao i mobilnim monitorima. Takodje smo prisustvovali i seminarima obuke za posmatrače.

U saradnji sa CeSID-ovim računarskim timom, učestvovali smo u pravljenju obrazaca zapisnika. zajedno sa CEMI-jevim koordinatorima mreže proveravan je spisak biračkih mesta po opštinama i istovremeno su sakupljeni podaci neophodni za pravovremeno prikupljanje rezultata izbora.

U poslednjih par dana priprema učestvovali smo u distribuciji zapisnika i uputstava za posmatrače i tako još jednom proverili stanje mreže posmatrača. Dan pred izbore mogli smo biti sigurni u dobru organizovanost mreže. Takođe, mogla se očekivati i visoka realizacija javljanja posmatrača sa biračkih mesta, što je izborni dan i potvrdio.

U predizbornom periodu CeSID-ov tim je imao sastanke sa svim opštinskim koordinatorima, mobilnim monitorima CEMI-ja. Tim je posetio svih 19 opština u kojima su se održavali izbori i u nekima imali sastanke i sa izbornim zvaničnicima opštinskih izbornih komisija.

Dva dana pre izbora, 13. maja, u Podgoricu je stigla i kompletna CeSID-ova ekipa koja je brojala 63 člana. Oni su rasporedjeni u 13 mobilnih timova i pokrili su svih 19 opština u kojima su se održavali izbori. Posmatrači su smešteni u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Bijelom Polju, Kolašinu, Budvi, Kotoru, Ulcinju, Baru i na Žabljaku. Timovi su pred izbore održali sastanke sa CEMI-jevim koordinatorima, i upoznali se sa terenom. Na sam dan izbora, a u dogovoru sa koordinatorima CEMI-ja timovi su obišli biračka mesta, koja su po njihovoj proceni bila najproblematičnija. Od ukupno 846 biračkih mesta CeSID-ovi mobilni timovi su obišli 566.

Cela misija se može oceniti kao uspešna i posebno treba istaći jako dobri saradnju CeSID-ovih mobilnih timova sa koordinatorima CEMI-ja na terenu, kao i izuzetnu saradnju ekipe za pripremu posmatranja sa koordinatorom mreže Vladom Raičevićem i njegovim asistentom Markom Uljarevićem.

NEPRAVILNOSTI NA IZBORIMA

Glasanje bez prethodne identifikacije birača

Biračko mesto 23- OŠ „Pećurice”, opština Ulcinj, birački odbor dozvoljavao glasanje bez dostavljanja glasačima biračkog spiska na potpisivanje. Posle primedbi pojedinih članova biračkog odbora obustavljeno glasanje.

Sprej i lampica

Po izveštaju CeSID-ovih posmatrača gotovo svi birački odbori bili su snabdeveni

sa po dva komleta spreja i lampica, pa ipak, na biračkom mestu br. 8 - Stari Grad, opština Budva, usled neispravnosti lampe, jedan je građanin vraćen sa biračkog mesta. Pomenuti nedostatak je ispravljen do kraja izbornog dana. Na biračkom mestu br. 18- Kruševo, opština Bijelo Polje, birački odbor je lampom utvrdio tragove mastila kod nekoliko birača i nije im dozvolio glasanje. Sporni birači su tvrdili da nisu glasali, već da su se samo rukovali sa biračima koji su prethodno glasali. Nesporazum je prouzrokovao privremeno obustavljanje glasanja.

Povreda tajnosti glasanja

Biračko mesto br. 85-Gornje Crkvice, tajnost glasanja je na indirekstan način narušena. Budući da su i na ovim izborima korišćene providne kutije, dešavalo se da sadržina glasačkog listića bude dostupna, te su članovi biračkog odbora bili u mogućnosti da vide za koga su birači glasali.

Korišćenje alkohola i nedozvoljeno korišćenje mobilnih telefona

Biračko mesto br. 23- Gornja Rovca, opština Kolašin, članovi biračkog odbora tokom celog izbornog dana konzumirali alkohol i koristili mobilne telefone.

Nepropisna politička propaganda

Nepropisno propagiranje političkih partija u toku izbornog dana je primećeno u opštini Pljevlja. Propagandni materijal u okviru biračkog mesta : biračko mesto br. 1- Zavod za obračun i plaćanje; biračko mesto br.3- Staklorezačka radnja Breznica. Propagandni materijal u krugu od 50 m od biračkog mesta: biračko mesto br.4- Gimnazija, Biračko mesto br.5- Sud.

ZAKLJUČAK

Na osnovu analize pregledanih izveštaja posmatrača sa biračkih mesta, te izveštaja 13 mobilnih timova, odnosno 63 akreditovana posmatrača Centra za slobodne izbore i demokratiju, došli smo do zaključka da su lokalni izbori za odbornike u 19 opština Republike Crne Gore organizovani u atmosferi i uslovima koji su omogućili građanima da neometano i slobodno izraze svoju izbornu volju.